

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Kristusskikkelsen i Narnia og Midgard

En analyse av kristologiske trekk i *Narnia-bøkene* og *Ringenes Herre*
med vekt på forfatterens konfesjonelle tilhørighet

Line Lindholm

Veileder:

Førsteamanuensis Asle Eikrem

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, høsten 2015
AVH504, Spesialavhandling med metode (30 ECTS)
Profesjonsstudiet i teologi

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	3
1.1 TEMA med problemstilling	3
1.2 MATERIALE	4
1.3 METODE	5
1.3.1 Hvem er jeg som hermeneutiker?	6
1.3.2 Narratologi og semiotisk teori	8
1.4 STRUKTUR for oppgaven	9
2. KRISTOLOGISKE HOVEDTREKK	10
2.1 ANGLIKANSK KRISTOLOGI	10
2.1.1 Kalvinsk tradisjon	10
2.1.2 The mediator – mellommannen	11
2.1.3 Munus triplex	12
2.1.3.1 Det kongelige embete	13
2.1.3.2 Det prestelige embete	14
2.1.3.3 Det profetiske embete	15
2.1.4 Soteriologi	15
2.1.5 Det inkarnasjonelle	16
2.2 KATOLSK KRISTOLOGI	17
2.2.1 Tradisjonens posisjon	17
2.2.2 Skaperverkets fylde	17
2.2.3 Soteriologi	18
2.2.4 Kristusbilder i katolsk spiritualitet	19
2.2.4.1 Guds inkarnerte Ord	19
2.2.4.2 Brudgommen	19
2.2.4.3 Den lidende og korsfestede frelser	20
2.2.4.4. Den guddommelige frelser	20
2.2.5 Kristus – Kristi kropp – kirken	21
2.2.6 Kristi livs mysterier	22

3. ANALYSE	24
3.1. <i>NARNIA-BØKENE</i>	24
3.1.1 <i>Munus triplex</i>	24
3.1.1.1 Det kongelige embete	24
3.1.1.2 Det prestelige embete	25
3.1.1.3 Det profetiske embete	28
3.1.2 Det inkarnasjonelle perspektivet	29
3.1.3 The mediator – mellommannen	31
3.2 <i>RINGENES HERRE</i>	34
3.2.1 Kristus/kristologiske bilder i katolsk spiritualitet	34
3.2.1.1 Den guddommelige frelser	34
3.2.1.2 Guds inkarnerte ord	36
3.2.1.3 Den lidende og korsfestede frelser	38
3.2.1.4 Brudgommen	41
3.2.2 Soteriologi	43
3.2.3 Kristi livs mysterier	44
3.2.4 Kristus – Kristi kropp- kirken	46
3.2.5 Skaperverkets fylde	48
4. OPPSUMMERING, KONKLUSJON, AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	49
LITTERATURLISTE	53

1. INNLEDNING

1.1 TEMA

Temaet teologi og kunst/kultur har lenge opptatt meg. Opp igjennom århundrer har kristendommen, de bibelske historiene og personen Kristus selv vært en inspirasjon for kunstnere, malere, forfattere og musikere. I min avhandling ønsker jeg å undersøke dette temaet nærmere ved å se på hva slags rolle teologien, og nærmere bestemt kristologien, har spilt i skjønnlitteraturen.

Noen av de forfatterne som har betydd mye for meg fra barndommen av er J.R.R. Tolkien og C.S. Lewis. Til å begynne med var det Narnia-bøkene og Ringenes Herre jeg leste, og jeg ble straks en tilhenger av bøkene univers. Dette er grunnen til at jeg ønsker å ta for meg disse bøkene i avhandlingen. Og nettopp fordi disse forfatterne skrev ut fra en kristen kontekst, begge hadde en svært lik akademisk bakgrunn, var gode venner og samtidig dypt uenig i på hvilken måte det kristne skulle få komme til gjennomsyre fantasy-litteraturen de skrev. Etter min oppfatning har de mange spennende likheter og ulikheter som knytter dem sammen.

Min problemstilling er: *Hva slags kristologiske trekk kommer til uttrykk i Lewis' Narnia-bøker og Tolkiens Ringenes Herre? Og har det sammenheng med deres konfesjonelle tilhørighet? En analyse.*

I tilknytning til Wetlesens artikkel om «Gadamers samtalehermeneutikk» så er dette et spørsmål jeg har mine antakelser om, men jeg vet ikke svaret på forhånd.¹ Det åpner for en vurdering av ulike forståelser av kristologien som eventuelt ligger bak bøkene.

For det andre, så er bøkene til Tolkien og Lewis er noen av verdens mest populære og mest leste/kjøpte bøker. De har blitt til klassikere, og kan regnes som klassiske tekster, i henhold til Gadamer, slik jeg forstår det.² De er fortsatt mye lest og for ikke alt for lenge siden filmatisert, så deres kulturelle betydning og posisjon er fortsatt tung. Temaet jeg har valgt er kanskje ikke så nytt; det er skrevet en del om kristologi og bøkene til Tolkien og Lewis tidligere. Likevel er det lite som er skrevet om hvordan disse bøkene rommer deres konfesjonelle tilhørighet; det

¹ Wetlesen, «Samtale med tekster i lys av Gadamers hermeneutikk.» s.225

² ibid

vil si, om man kan se om deres henholdsvis katolske og anglikanske bakgrunn har påvirket hvordan Kristusfiguren kommer til uttrykk i *Ringenes Herre* og *Narnia-bøkene*. Det trenger ikke alltid ha sammenheng med konfesjonenes kristologiske fokus, også andre aspekter særegent for konfesjonene kan påvirke her, tror jeg. Samtidig er det viktig å unngå å skape «bilder» som ikke finnes der, eller tilpasser funnene etter hermeneutiske forhåndsteorier. Materialet kan også gå ut over, eller blande trekk fra tradisjonelle konfesjonelle kristologier.

Det må også nevnes at i etterkant av utgivelsene av disse bokseriene var det mange som pekte på de allegoriske hentydningene i verkene. Men både Lewis og Tolkien har uttrykt at disse verkene ikke skal tolkes fra et allegorisk perspektiv. Tolkien skriver i et brev:

-There is no 'allegory', moral, political, or contemporary in the work at all. It is a 'fairy-story', but one written –according to the belief I once expressed in an extended essay 'On Fairy-stories' that they are the proper audience – for adults. Because I think that fairy story has its own mode of reflecting 'truth', different from allegory, or (sustained) satire, or 'realism', and in some ways more powerful. But first of all it must succeed just as a tale, excite, please, and even on occasion move, and within its own imagined world be accorded (literary) belief. To succeed in that was my primary object.³

Lewis nektet flere ganger for at Narnia var en allegori, noe som gjorde at han måtte forklare hva han faktisk la i begrepet: «By an allegory I mean a composition [...] in which immaterial realities are represented by feigned physical objects[...]»⁴ Dette kommer jeg til å ta mer opp i analysedelen. Samtidig har de også vært tydelige på at bøkene er produsert i rammen av et kristent symbolunivers. Tolkien beskriver *Ringenes Herre* som et grunnleggende religiøst og katolsk verk: «...unconsciously at first, but consciously in the revision". [...] "I am a Christian (which can be deduced from my stories), and in fact a Roman Catholic"»⁵ Han skrev også at *Ringenes Herre* er en fortelling som er bygget på eller ut fra visse religiøse ideer, men at det ikke er en allegori på disse.⁶

1.2 MATERIALE

Når det gjelder materiale jeg vil se på anser jeg det som hensiktsmessig å få en oversikt over

³ Carpenter, Humphrey 1981: Letter 181 «To Michael Straight» s.252 ff

⁴ Hooper, Walter C.S. *Lewis – A Companion and Guide*: s.551

⁵ Alton, David: «The Fellowship of the Ring: J.R.R.Tolkien, Catholicism and the use of Allegory»

⁶ ibid

kristologien, og konfesjonenes syn/vinkling på den. Siden kristologien er et stort felt med mange sider man kan fokusere på, har jeg valgt meg ut deler innen kristologien som jeg mener er mest relevant for en slik analyse jeg kommer til å utføre. Ettersom Tolkien var en hengiven katolikk, og Lewis ble anglikaner etter å ha vært ateist, har jeg prøvd å finne eksempler på kristologi som henholdsvis er typisk anglikansk og katolsk i natur.

Kristologien har tradisjonelt ikke vært et konfliktområde mellom katolikker og protestanter/anglikanere, men ulike posisjoner når det gjelder forholdet mellom fornuft og åpenbaring, og forholdet mellom skrift og tradisjon etc. kan ha vært med på å påvirke kristologiens utvikling. Redegjørelsen for kristologiske hovedmomenter vil derfor prøve å finne forskjeller og ulikheter mellom katolsk og protestantisk (anglikansk) kristologi av generell art, eventuelt hva de ulike retningene trekker frem og fokuserer på. Kildene jeg vil bruke er bl.a. *Den katolske kirkes katekisme* og *Book of Common Prayer*, *Kalvins Institutes* m.fl.

Når det gjelder den anglikanske posisjon vil jeg trekke frem *Munus triplex* – Jesu tre roller/embeter som konge, prest og profet. *Munus triplex*-læren er først og fremst reformatorisk, nærmere bestemt calvinsk av natur. Dessuten vil jeg trekke frem Kristus som «the mediator», og soteriologi der det er hensiktsmessig, og det inkarnasjonelle aspektet.

I katolsk øyemed er det de ulike spirituelle Kristusbildene jeg vil kaste lys over, Kristus som åpenbaringsfylde, Kristi livs mysterier, og Kristus/Kristi kropp som kirken/kirkens hode, blant annet. Videre vil jeg ta i bruk større eller mindre deler av de skjønnlitterære bøkene som jeg finner relevant for min analyse og sammenligning. I tillegg vil det være naturlig å se noe på biografisk stoff om C.S. Lewis og J.R.R. Tolkien, hvor brevene disse har skrevet vil være sentrale. Dessuten vil jeg se på sekundærlitteratur og materiale som tar for seg nettopp disse forbindelsene i Lewis' og Tolkiens bøker.

1.3 METODE

Metoden jeg vil benytte meg av vil være en hermeneutisk komparativ metode. Jeg vil hevde at de alle de syv bøkene i *Narnia*-serien og hele trilogien *Ringenes Herre* er relevante å undersøke og analysere, men siden både *Ringenes Herre* og *Krøniken om Narnia* er svært omfattende verk, har jeg valgt å fokusere på karakterene, fortellingen(e) i sin helhet, symbolikk, sentral handling/hendelser, etc. Det vil si at det primære metodiske perspektivet

vil være narratologisk, og delvis semiotisk. Det er en romantisk hermeneutikk jeg legger til grunn. Schleiermacher var av den oppfatning av at den virkelige hermeneutiske oppgaven bestod i å transponere seg selv tilbake til selve forfatterens subjektivitet, eller forstå forfatterens sinn.⁷ Jeg kommer nærmere inn på dette.

Hva er så hermeneutikk? Begrepet stammer fra det greske verbet *hermeneuein*, som betyr å tolke, utlegge, og inneholder en referanse til Hermes, Gudenes budbærer i gresk mytologi. Begrepet benyttes på to plan: Det kan både dreie seg om en filosofisk teori om forståelse, eller en vitenskapelig metode innen humanistiske fag - fortolkningsteori.⁸ På 20-tallet handlet ikke hermeneutikk bare om symbolsk kommunikasjon, men var relatert til det eksistensielle og ontologiske. Ifølge Heidegger er forståelse ikke noe vi gjør eller ikke gjør, men noe vi er. En «*mode of being*»⁹

1.3.1 Hvem er jeg som hermeneutiker?

Jeg vil forholde meg til både den *filosofiske* og *historistiske* tradisjon innen hermeneutikken. Den historistiske tradisjonen hevder at «...tekstens mening først og fremst er den mening avsenderen har lagt i den, eller eventuelt den mening bestemte mottakere forbinder med den.»¹⁰ Fokuset ligger mer på avsenderens utsagn om saken, enn saken selv.

I den *historistiske* hermeneutikken skjelner man mellom tre trinn i arbeidet med teksten: forståelse, utlegning, anvendelse. Førstnevnte går ut på å komme frem til forfatterens hensikt, hva han/hun vil uttrykke, utlegning handler om måten teksten uttrykkes på, og anvendelse er å bruke teksten på den måten at man oppnår dypere innsikt. Jeg vil altså både forholde meg til hva Lewis og Tolkien sier og skriver om sitt budskap i bøkene sine med tanke på kristologi og beslektede emner, som nevnt f.eks. I brevene. Jeg er opptatt av å avdekke hvordan det religiøst-kulturelle stedet forfatterne skriver fra påvirker det de skriver.

Den filosofiske hermeneutikken på den annen side anser tekstens mening i å ligge i teksten selv. Jeg vil derfor også lese tekstene eller bøkene ut fra deres egne premisser, hva jeg som leser ser i teksten og hvordan jeg tolker den, uten å ha forfatterintensjonen i bakhodet.¹¹

⁷ Wildman, Wesley: «Hermeneutics and Phenomenology»

⁸ Store norske leksikon, s.v. «Hermeneutikk» 12.05.15

⁹ Stanford Encyclopædia of Philosophy, «Hermeneutics» 09.11.05

¹⁰ Wetlesen, «Samtale med tekster i lys av Gadammers hermeneutikk.»: s. 221

¹¹ Ibid s.221 ff

Teksttolkning kan bety flere ting, både det å forstå forfatteren bak teksten, forstå tekstens struktur (strukturalistisk tolkning) forstå tekstens påvirkning på et sett med lesere (estetisk effekt). Det kan også bety at leseren ønsker å forstå tekstens effekt på forståelse av forståelse, forstå tekstens historie (som i eksegesi og litterær kritikk)¹² Det andre som kan tas i betraktning i tolkning er som sagt tolkerens verden/horisont og tolkeren selv.

Når det gjelder hermeneutiske lesemetoder skriver Werner Jeanrond en del om dette i boken *Theological Hermeneutics*. Hirsch står for en *objektivistisk* tolkningsteori der tekstens verbale mening er bestemt og aldri forandres. Leserens oppgave er derfor å dekode teksten for å finne ut dens bestemte opprinnelige mening. Hans mål var å unngå relativisme, og fant ikke rom for den individuelle leserens fantasi eller mistanke. Han påpeker at selve tekstens betydning kan endre seg, men at tekstens opprinnelige mening ikke gjør det, altså forfatterintensjonen.¹³

Jeg skriver altså ut fra et hermeneutisk-teologisk utgangspunkt, som er eksplorativt og deskriptivt, med både et objektivistisk, historistisk og filosofisk-hermeneutisk(romantisk) blikk. Min begrunnelse for dette er at både en filosofisk-hermeneutisk og historistisk metode vil få frem flere aspekter ved bøkene og analysen, og fordi jeg finner begge metoder relevante med tanke på at det først og fremst er fra et eksplorativt og deskriptivt utgangspunkt jeg skriver. Jeg ønsker at min egen lesning av tekstene skal komme frem, samtidig som at forfatterens stemmer bør komme frem, siden de faktiske har uttalt seg ganske eksplisitt om teologiske/kristologiske momenter i bøkene sine. Jeg setter forfatterintensjonen høyt, slik som i objektivistisk tolkningsteori, og ser på min oppgave å finne den bestemte mening. Samtidig er det umulig ut fra et filosofisk-hermeneutisk ståsted å unngå min «individuelle fantasi» eller mistanke. Dette fordi jeg ønsker en selvstendig tolkning og analyse av tekstene, også fordi jeg tror det jeg er på jakt etter og finner i teksten ikke bare er et resultat av forfatterens bevisste intensjon, men også ubevisste hentydninger, i mine øyne. Dessuten tror jeg at en kombinasjon av metodene vil føre til et mer fruktbart resultat og en mer nyansert analyse.

1.3.2 Narratologi og semiotisk teori

Siden oppgaven vil bære preg av å være både av teologisk og litteraturanalytisk karakter, kommer jeg til å trekke jeg inn litteraturvitenskapelige metoder. I første omgang vil det være narratologisk analyse, men også semiotisk analyse der jeg finner det relevant. Sistnevnte

¹² Jeanrond, *Theological Heremeneutics* s.93-ff

¹³ Ibid s.95-98

metode går ut på å dekode eller «dekonstruere de tegn og koder en tekst består av».¹⁴ Tegn kan deles opp i tre kategorier: *ikon*, *indeks* og *symbol*. «*Ikon* er tegn som er likt med det de symboliserer»¹⁵ *Indeks* er noe som «peker på» det de står for. Det er en kausal forbindelse mellom dem. *Symboler* er de tegnene hvor forbindelsen er tilfeldig og konvensjonell. I analysen vil jeg derfor bl.a. være på jakt etter disse symbolene, indeksene og ikonene, der jeg ser de står for/peker på/symboliserer Kristus.¹⁶

Når det gjelder det narratologiske vil det først og fremst gå på analyse av karakterer og bære preg av å tolke de hendelsene/karakterene/relasjonene som jeg mener inkorporerer kristologiske aspekter i større eller mindre grad. Narratologi handler om hvordan fortellinger er bygget opp. En fortelling er ut fra Gripsruds definisjon: «...en fremstilling av et menneskelig (eller et menneskelignende subjekt) som har et prosjekt (vilje, ønske, begjær) og som gjennomlever en kjede av kausalt sammenhengende begivenheter. Det er begivenheter som henger sammen i en årsak-virkning forbindelse»¹⁷ Gjennomføringen av prosjektet skjer normalt ikke uten komplikasjoner. Det skjer først og fremst via en *konflikt* hvor subjektet har *motstandere* eller *hjelpere*. Når objektet overføres – kalles det kommunikasjon via en giver og mottaker. *Sjujettet* er det man kaller historiens forløp, slik fortellingen fremstiller den. Det underliggende historieforløpet som leseren må rekonstruere, kalles fabelen. *Tema og motiv*: Motiv beskriver det som foregår på fortellingens manifeste nivå, mens tema foregår på det latente nivå.¹⁸

Analysen vil dermed bære preg av å tolke de hendelsene/karakterene/relasjonene/tegn som jeg mener inkorporerer visse kristologiske aspekter i større eller mindre grad, vise hvordan de gjør de og hvordan det samsvarer eller avviker fra den katolske eller protestantiske/anglikanske tradisjon.

1.4 STRUKTUR FOR AVHANDLINGEN

Først vil jeg redegjøre for særegenhetene for katolsk kristologi og anglikansk kristologi.

Deretter vil jeg gå løs på analyse av *Ringenes Herre* og *Krønikene om Narnia* med hovedvekt

¹⁴ Uio.no, «Semiotisk tekstanalyse»

¹⁵ *ibid*

¹⁶ *ibid*

¹⁷ Gripsrud, *Mediekultur, mediesamfunn* s.191

¹⁸ *Ibid* s.196-203

på kristologiske paralleller/symboler/momenter, før jeg deretter oppsummerer de viktigste forskjellene og ulikhetene i forfatterens fremstillinger før jeg kommer til en oppsummering og en konklusjon på min problemstilling.

2. KRISTOLOGISKE HOVEDTREKK

2.1 ANGLIKANSK KRISTOLOGI

2.1.1 Kalvinsk tradisjon

Anglikansk kristologi og teologi er noe preget av kalvinsk tradisjon. Calvin har ikke gitt oss noen spesifikk kristologisk avhandling, men teologien hans kan generelt karakteriseres som kristosentrisk. Calvin stadfester at Kristus ikke kan kjennes ordentlig utenom Skriften.

Skriften skulle også leses med det blikk at man skulle finne Kristus i den. Den var et vitne om Kristus. I sentrum for Guds vilje for hele skaperverket er Guds elskede Sønn som alt ble skapt ved, gjennom og for. (Kol 1, 11-16)

Han reflekterte mye over kristologiske spørsmål, særlig i kjølvannet av debattene som gikk rundt Sønnens natur og hva det betød for Messias å være mellommannen mellom Gud og menneske. I 1537 ble han anklaget for å opprettholde den arianske vranglæren. Av noen ble det feilaktig foreslått at han bevisst unngikk å bruke begrepene *treenighet* og *person* i sin teologi. Han ble tatt for ikke å underskrive de tre bekjennelsene, og fordi han insisterte på at Kristus, som den evige Sønn, var selv-eksisterende. To pastorer i Neuchâtel, Jean Courtois og Jean Chaponneau, var villige til å si at Faderen kunne være selv-eksisterende, *a se ipso*, men kunne de ikke si det samme om Sønnen, ettersom han er av Faderens vesen.

Calvin mente man måtte skille tydelig mellom Kristi person og hans essens/vesen. Siden personen har en årsak er han ikke *a se ipso*, men når det gjaldt hans guddommelighet, det vil si hans essens, som han hevdet var det samme, mente han det var riktig å si at Kristus er *a se ipso – selveksisterende*.

Etter hvert førte dette til en diskusjon om inkarnasjonen, hvor en mann ved navn Andreas Osiander påstod at inkarnasjonen ikke var bundet til nødvendigheten av menneskets forløsning/forsoning. Det vil si at inkarnasjonen ville funnet sted også dersom Adam og Eva ikke hadde syndet, fordi de første menneskene var skapt i Guds bilde, og inkarnasjonen var ment å være selve fylden av dette bildet. Calvins reagerte på dette utsagnet og sa at «...den eneste grunnen Skriften gir for at Guds Sønn kledde seg i vårt kjød, og godtok dette budet fra Faderen, er at han skulle være et offer for å tilfredsstille Faderen på våre vegne»¹⁹

¹⁹ Thompson, Mark D: «Calvin's Christology» (gjelder hele siden)

Kalvins kristologi er hverken en kristologi «ovenfra» eller «nedenfra», men en kristologi som er utviklet ut fra historien om paktsløftet, som ut fra en frelsesmessig nødv²⁰endighet, peker frem mot den konkrete historiske personen som var Gud og menneske.

2.1.2 The Mediator - mellommannen

Dette er på mange måter en av de viktigste karakteristikkene Calvin bruker om Kristus. Calvins kristologi følger hans redegjørelse for forholdet mellom testamentene. Et viktig poeng ved dette er å understreke at Kristi verk, også som meglere/mellommannen, begynner ikke simpelthen med inkarnasjonen, men er et trekk en finner i det Gamle testamente også. Det er klart at «mediasjonens» språk passer best til den forløsende handling i den inkarnerte Kristus. Likevel har det et videre spenn enn det. Calvin poengterer at mennesket trenger et medium, et mellommenneske, nettopp fordi vi er skapninger; vi er for ringe til at vi kan nå Gud uten en mellommann, men understreket at Kristus var et medium også før han ble inkarnert.

Kristi meditoriale verk i det Gamle testamente har alltid båret preg av løftet. I møte med den inkarnerte ser vi oppfyllelsen av disse løftene. Derfor er Jesus som mellommann svært sentral del av Kalvins kristologi. Selv om han anerkjenner det universelle behovet for en mellommann hvis vi skal være i en rett relasjon til Gud, unngår han å foreslå at en absolutt nødvendighet for inkarnasjonen utenfor Guds vilje og egen karakter. Inkarnasjonen er fullt og helt Guds kjærlighetshandling som handler om Guds avgjørelse om å oppfylle sin hensikt med menneskeheten.

Calvin insisterte på at Kristus er meglere eller mellommannen, ikke bare i sin menneskelige natur, men i sin helhet av to naturer. Det vil si at dette karaktertrekket ikke enten kan relateres til Kristi guddommelige side eller hans menneskelige side. Tidligere var det noen som hadde hevdet at det kun var Kristus i sin menneskelige natur som var et medium. Regnet man Kristi guddommelige natur også som en del av å være medium mellom Gud og menneske ville man derav legge for mye belastning på begrepet *homoousion*. Hvordan kan Gud megle/være mellommann med seg selv?²¹

Igjen, Calvin peker på Skriften, som ikke legger frem omfattende diskusjoner rundt Kristi verk i sammenheng med hver enkelt natur for oss. Det er én person som presenteres,

²⁰ ibid

²¹ ibid

konstituert av to naturer. Hans funksjon som medium bør derfor ikke bare forbindes med én av naturene, men den ene og hele person.

The humanity of Christ which now mediates to us the knowledge of and communion with God is yet a limitation which hinders perfect union with God.[...]For the humanity of Christ is a veil (*velum*) in which God clothes Himself in order to draw near to us.»²²

Det var for å være ett med oss, at han fikk en kropp, kjød av vårt kjød, en sannhet som hadde følger for hans forståelse av frelse: Han tilbød et offer av kjødet han fikk av oss slik at han kunne viske ut vår skyld ved hans soning, og stilne Guds rettferdige vrede.

Jesus hadde en menneskelig kropp og sjel. Calvin hevder at syndfriheten Kristus besitter som et reelt menneske var sikret ved den Hellige Ånds helliggjørende verk. Hans guddommelighet ble heller ikke redusert ved inkarnasjonen, det var mer som et slør dekket det guddommelige aspektet til, slik at det under kjødets svakhet ikke kunne bli sett. Dette var det *kenosis* handlet om; å ta på seg en virkelig og ekte menneskelighet, ikke å redusere hans genuine guddommelighet.²³

He keeps in the foreground the assertion that the Incarnation was not the Eternal Son's abdication of his universal empire but the reassertion of that empire over rebellious creation. This continuity of gracious order over creaturely attempts at discontinuity depends on the identity of the Redeeming Mediator in the flesh with the Mediator who is the Eternal Son of God by whom, and with whose Spirit, all things were created according to the Father's will.²⁴

2.1.3 Munus triplex

Kalvin skriver i *Insistutes* at av dem som sannelig og følgende er kalt av Gud, er Kristus anerkjent som profet, konge og prest. Dette kalles ofte for *munus triplex*, «three offices», som jeg velger å oversette med tre tjenester eller embeter. Salvelsen av Kristus refererer ikke bare

²² Ibid

²³ ibid

²⁴ ibid

til den kongelige stilling, men også til den profetiske og prestelige tjeneste. Navnet Kristus knyttes derfor til alle tre, fordi, under loven, ble både profeter, konger og prester, salvet med hellig olje.²⁵

2.1.3.1 Det kongelige embete

Calvin minner leserne på at den kongelige tjenestes natur er av åndelig art. Det er det åndelige dens effekt går ut fra, hele dens kraft og identitet. Dette er en typisk kalvinsk forståelse, at den legger vekt på det åndelige, fremfor det fysiske. Ut fra Salmenes bok 89,35; 37, er det tydelig at Gud ved sin sønns hånd vil være den evige leder og forsvarer av kirken. Fordi Kristus er rustet med evig makt er kirken beskyttet i all fremtid. Djevelen kan aldri ødelegge kirken som er grunnlagt på Kristi evige trone.

Alt som er jordisk og av verden, er midlertidig og vil snart svinne hen. Kristus erklærer derfor, for å styrke vårt håp om himmelen, at hans rike ikke er av denne verden. (Joh 18:36). Så avslutningsvis oppfordrer Calvin til alle at når vi hører at Kristi rike er av åndelig art, så blir vi vakte av tanken om å underholde håpet om et bedre liv og forvente at slik det er nå beskyttet av Kristi hånd, slik vil det bli fullstendig realisert i det fremtidige liv.

Accordingly, his royal unction is not set before us as composed of oil or aromatic perfumes; but he is called the Christ of God, because “the Spirit of the Lord” rested upon him; “the Spirit of wisdom and understanding, the Spirit of counsel and might, the Spirit of knowledge and of the fear of the Lord»²⁶

Kristus-tittelen tillegges Jesus av Nasaret i stor grad fordi vi forstår hans fødsel, liv, lære, virke, lidelse, død og oppstandelse som oppfyllelsen av visse spesifikke profetier. Siden Kristus som kjent er den greske oversettelsen av Messias, «den salvede», en betegnelse på personen som ble salvet av profeten skulle være Israels konge. Den første Messias var den første konge. (Saul 1)²⁷

Den nytestamentlige forståelsen av Kristi oppgave er i form av den lidende tjener og kombinerer det med Messias' oppdrag. Messias fullfører sin gjerning gjennom lidelse. Jesus

²⁵ Christian Classics Ethereal Library, «Institutes of the Christian Religion – ch.15»

²⁶ Christian Classics Ethereal Library, «Institutes of the Christian Religion – ch.15”

²⁷ Peters, *God – The World's Future* s.186

snakker også om sine egne lidelser og oppdrag som en tjeners oppdrag som gir sitt liv som løsepenge (Matt 20,28). Deutero-Jesajas lidende tjener blir en profeti oppfylt av Kristus Jesus. Fremstillingen av Menneskesønnen slik man finner den i den apokalyptiske litteraturen spiller en noe parallell rolle til den lidende tjener. Han har visdommens ånd, forståelse og makt. Han sitter på herlighetens trone som dommeren, og ved oppstandelsen utvelger han dem som er funnet rettfærdige og hellige. Selv om ikke Menneskesønnen er titulert som Messias, tar Menneskesønnen over noen av de messianske pliktene (sitte på tronen og etablere rettfærdighet). Menneskesønnen er den tittelen Jesus bruker oftest om seg selv. Han besitter makten til å tilgi synder, (Mark 2,10) han er herre over sabbaten (Mark 2,28) er forrådt i synderes hender, skal komme igjen på skyene i stor makt og herlighet (Mark 13,26) Bildet av menneskesønnen er primært utviklet i Enoks bok. Tittelen er også noe tvetydig, ο υιος του ανθρωπου, som vektlegger Menneskesønnens menneskelige side i motsetning til dyr og engler, samtidig som det er en hentydning til den himmelske -forkjemper- forventet i Enoks bok.²⁸

2.1.3.2 Det prestelige embete

Som et mellomledd mellom Gud og menneske kunne Kristus med sin hellighet sette oss i Guds favør. Men fordi vi er under dommen, og fordi Gud i form av å være dommer på den ene side er fiendtlig innstilt til oss, må det skje en godtgjørelse; en benådning. I sitt prestelige embete kan Kristus mildne Guds vrede og gjøre sette oss under Guds godhet igjen. For at dette skal skje må han komme frem med et offer, for også under presteskapsloven var det forbudt å gå inn i det aller helligste uten blod, for å lære den som tilbad at det ikke var mulig å vinne tilbake Guds velvilje uten en form for soning.²⁹

Videre skriver han at også under loven var det forbudt å gå inn i det aller helligste uten blod. Det er ingen tilgang til Gud for oss, for våre bønner overfører presten, som rensker bort våre flekker, helliggjør oss, og skaffer oss den favør som vår urenhet i liv og hjerte fratrer oss. Derfor ser vi at hvis fordelene ved Kristi presteskap skal nå frem til oss, må iverksettelsen begynne med hans død. «[...]The more detestable, therefore, is the fiction of those who, not content with the priesthood of Christ, have dared to take it upon themselves to sacrifice him, a thing daily attempted in the Papacy, where the mass is represented as an immolation of

²⁸Peters, *God – The World's future* s.189-190

²⁹ Christian Classics Ethereal Library, «Institutes of the Christian Religion» chapter 15”

Christ»³⁰

2.1.3.3 Det profetiske embete

Vi ser at han var salvet ved Ånden til å være en budbringer og vitne om sin Faders nåde, og ikke på den vanlige måten; for han skiller seg fra andre lærere og vismenn som hadde en lignende funksjon.³¹

...And here, again, it is to be observed, that the unction which he received, in order to perform the office of teacher, was not for himself, but for his whole body, that a corresponding efficacy of the Spirit might always accompany the preaching of the Gospel. This, however, remains certain, that by the perfection of doctrine which he brought, an end was put to all the prophecies, so that those who, not contented with the Gospel, annex somewhat extraneous to it, derogate from its authority. The voice which thundered from heaven: "This is my beloved Son, hear him" gave him a special privilege above all other teachers.³²

Jesu oppdrag og lære både stadfester og modifierer de profetiske og apokalyptiske forståelsene. Han skaper og formidler et nytt forhold mellom fremtiden og nåtiden. Man kan kalle det *prolepsis* – allerede nå men ennå ikke. At fremtiden kommer «før tiden» med Jesus er knyttet til miraklene hans. Han er oppfyllelsen av profetiene, han er den profeterte, ikke bare en profet. Vårt forhold til den kosmiske fremtiden vil bli bestemt av vårt forhold i nåtiden til denne personen.³³Nå vil også katolsk kristologi stå inne for en tanke om «the threefold offices». Den katolske kirkes katekisme stadfester at: «Messias skulle salves i Herrens Ånd, både som konge og som prest, men også som profet. Jesus oppfylte Israels messianske håp ved å være prest, profet og konge.»³⁴

2.1.4 Soteriologi

Når det gjelder soteriologi og forsoningslære har Calvin en forståelse av at forsoningen er begrenset. Hans syn på kristologi gjør at den er tett knyttet opp til soteriologi og

³⁰ Christian Classics Ethereal Library, «Institutes of the Christian Religion» chapter 15”

³¹ ibid

³² ibid

³³ Peters, *God – The World's Future*: s.190-192

³⁴ *Den katolske kirkes katekisme «Kristus»* s.126

predestinasjonen. Hvis vi ser nærmere på den anglikanske tradisjon spesifikt ser vi at deres syn på Jesu død på korset er at det var det perfekte offer, som tidligere nevnt er offertanken sentral hos Calvin og i anglikansk kristologi. Korset symboliserer også seier over synd, død og Satan, altså det man i forsoningslæren kaller *Christus Victor*-teorien, der Kristus frigjør mennesket fra disse kreftene, der selve oppstandelsen. Korset er grunnlaget for tilgivelse for syndene og er en demonstrasjon av Guds kjærlighet for mennesket. Ut av kjærlighet til skaperverket og menneskeheten led Jesus og tok å seg menneskelig lidelse for å gi verdighet og mening til menneskelig lidelse.³⁵

2.1.5 Det inkarnasjonelle

Anglikansk tradisjon sies å fokusere særskilt på inkarnasjonen, og begynnelsen av Jesu liv (mysteriet at Gud ble menneske og tok bolig blant oss) eller på hans virke, på måtene vi kan fortsette å søke og tjene Kristus, enn på hans lidelse og lidelseshistorie,³⁶ slik katolsk kristologi har gjort. Gud åpenbarer seg selv, som doktrinen om inkarnasjonen i anglikanismen gjør klart. Denne doktrinen har blant annet knyttet inkarnasjonen til offer for synd. Slik den anglikanske reformasjon er uttrykt i «*The Thirty-nine Articles of Religion*», ser de på den helhetlige effekten av Kristi død som «full, perfect and sufficient sacrifice, oblation and satisfaction for the forgiveness of sin»,³⁷ slik nattverdsbønnen uttrykker det.

³⁵ St. John in the Wilderness, «Christian Spirituality 2: Theological Foundations for Spirituality»

³⁶ Dolan, «The Cross and Atonement in Anglican theology»

³⁷ Davies, «Anglican Soteriology: Incarnation, Worship, and the Property of Mercy»

2.2. KATOLSK KRISTOLOGI

2.2.1. Tradisjonens posisjon

Det som først og fremst kjennetegner katolsk teologi er at den går ut fra eller forutsetter tradisjonen på en helt annen måte enn kalvinsk/anglikansk teologi. Dette gjelder særlig kristologien. Uten de første økumeniske konsilene frem til Kalkedon er det umulig å snakke om en kristologisk utvikling. Det katolske perspektivet vil ofte fremheve betydningen av at noen århundrer med tradisjonen var nødvendig for å kunne artikulere det at Kristus er sann Gud sant menneske på en rett måte. Utenfor denne kristologien er ikke kristologien ortodoks lenger. Dette handler om opprettholdelsen av fylden i Kristus og det teologiske forholdet mellom den troende med ham. (Nå vil riktignok anglikansk kristologi også støtte seg til de økumeniske konsilene). Dog er det verdt å merke seg at tradisjonen ikke er begrenset til dogmatisk utleggelse, ifølge *Dei Verbum* 8: Denne tradisjonen som kommer fra apostlene utvikles i kirken ved hjelp av den hellige Ånd, og det er kirken som beveger seg fremover mot fylden av den guddommelige sannhet inntil Guds ord når sin komplette oppfyllelse i den.³⁸

Thomas Howard, professor emeritus i Engelsk, påstår at der protestantismen vektlegger abstraksjonene suverenitet, utvelgelse, fordervelse, forsoning, nåde, så vil katolikker dvele ved hendelser: skapelse, bebudelse, fødsel, angsten i haven, lidelsen, oppstandelsen og himmelfarten.³⁹

2.2.2 Skaperverkets fylde

I *Dei Verbum* 4 omtales Kristus som den som perfektionerte åpenbaringen ved å oppfylle den gjennom hele hans gjerning knyttet til å manifestere seg selv og gjøre seg selv nærværende; gjennom sine ord og gjerninger, tegn og undre, men spesielt gjennom sin død og oppstandelse fra de døde og sendelsen av Sannhetens ånd. Han er fylden først og fremst som fullbyrdelsen av Skriften og som fullbyrdelsen av åpenbaringen.⁴⁰

«Kristus, Guds Sønn blitt menneske er Faderens ene og fullkomne ord, det Ord som aldri kan overgå. I Ham sier Han alt; det vil aldri bli noe annet ord enn dette.» Johannes av Korset illustrerer det ved at det han sa stykkevis gjennom profetene, det sa han fullt ut og helt ved sin

³⁸ Gilbert, «What Makes a Christology Catholic?» s.585

³⁹ Kerry, *The Ring and the Cross* s.240

⁴⁰ Gilbert, «What Makes a Christology Catholic?» s.582-596

Sønn, da han gav sin Sønn, sitt alt.» Etter ham er det ingen annen åpenbaring i vente.⁴¹

2.2.3 Soteriologi

I *The Oxford Handbook of Christology* skrives det at Jesu Kristi død er uttrykt i Skrift og tradisjon ved hjelp av fire konsepter: å kjøpe tilbake (forløsning) offer, meritt og godtgjørelse.⁴²

Kristi frelsesgjerning begynner med inkarnasjonen, og hans død skulle gjenopprette det som ved Adams fall var gått tapt, fri oss fra synden og dens konsekvenser. Her hører det også med å si at fallet bestod i at mennesket mistet sin opprinnelige rettferdighet, og arvesynden, som katolisismen definerer som menneskets syndige begjær, (*concupiscentia*) kom inn i verden. Dette er en tilstand som er fordervet, men de regner ikke menneskets natur som fallent/fordervet helt og holdent, det er mer som om den har blitt svekket. Dette står derfor i kontrast til en anglikansk og kalvinsk syn der hele mennesket er fallent og ikke kan gjøre noe for å komme til Gud av seg selv.⁴³ Som nevnt finnes det ingen offisiell forsoningslære innen noen av disse konfesjonene. Likevel bærer den katolske kirke preg av thomistisk tankegang rundt dette. Først og fremst ses Kristi verk som et stedfortredende (*satisfactio vicara*) verk. Ved å blant annet å vise den lydigheten vi skyldte å vise - og mer enn bare det. Ikke bare en *satisfactio vicara*, men en *satisfactio superabundans*, det vil si at Kristi død og oppstandelse gir fordeler som kommer menneskene til gode. I tillegg vil det være snakk om en godtgjørelse overfor Guds rettferdighet som ble krenket ved at vi var ulydige overfor Guds vilje.⁴⁴

Videre er det omdiskutert om Jesus hadde en bevissthet rundt sitt oppdrag og virke annet enn at han skulle forkynne Guds rike. En del katolske teologer vil hevde at han ikke hadde så sterk bevissthet rundt dette, og at han dermed ikke visste noe om den forløsende betydningen hans død skulle få. Magisteriet (som er høyeste autoritet når det kommer til å avgjøre hva som er kirkens sanne lære, og som består i paven og biskopene i hans fellesskap) har på disse punktene kommet frem til visse konklusjoner: Kristus hadde en virkelig bevissthet om sitt vesen, sin guddommelige identitet, betydningen av hans tjeneste og oppdrag, i særskilt grad sin død for menneskenes frelse. Denne forbindelsen mellom kongerollen som Messias og den lidende tjener er åpenbart og levd ut av Jesus selv. Hele Skriften er et vitne ved at den

⁴¹ Den katolske kirkes katekisme: «Kristus Jesus -Formidleren og fylden av hele åpenbaringen» s.51

⁴² *ibid*

⁴³ A Study of Denominations: «Anglicanism/Episcopalianism»

⁴⁴ Molland, *Konfesjonskunnskap* s.90-91

forbereder for den ene som kom for å fullføre/oppfylle den i sin fylde.⁴⁵

2.2.4. Kristusbilder i katolsk spiritualitet

Med tanke på katolske perspektiver på kristologi vil også bilder som forekommer hyppig i den katolske tradisjon og spiritualitet beskrives. Det andre vatikankonsil nevner meditasjonen og kontemplasjonen til de troende som bærere av tradisjonen.⁴⁶

2.2.4.1 Guds inkarnerte Ord.

I den greco-romanske kulturen stod fornuft, tenkning og universalitet høyt. For menneskene i denne kulturen måtte et Kristusbilde inneholde disse verdiene. Kristne begynte etter hvert å se for seg Kristus i det samme lys, der han ble Guds inkarnerte Ord (*Logos*) som bor/er i alle ting, i alle mennesker som et ordensprinsipp og kilde til rasjonalitet. I dette bildet er det den guddommelige natur som blir vektlagt. Logos representerer motsatsen til kaos; for at ikke Universet skulle smuldres opp til ingenting, og ødelegges av kaos, skapte Gud ved sitt ord. Han veileder og etablerer fremdeles skaperverket ved det Ord som også er Gud. Fokuset i dette bildet er på Kristus som hele verdens frelser. Jesu menneskelige side var nødvendig for at menneskene skulle kunne lære å kjenne Logos.⁴⁷

2.2.4.2 Brudgommen

Dette bildet inspirerte til bønn med en personlig hengivelse. Dette var et bilde som også kan ses i sammenheng med at mange mennesker søkte harmoni og fornyet varme. Denne kulturelle settingen søkte et Kristusbilde som fremstod som varmt og lidenskapelig for den troende, som en lidenskapelig partner. Dette bildet er også knyttet til moderlige fremstillinger av Kristus og ønsker sterkt å uttrykke Jesus som den guddommelige elsker som søker menneskehjertenes kjærlighet. Bildet anerkjenner selvfølgelig hans guddom, men særlig hans menneskelighet som søker en relasjon med hver enkelt av oss basert på kjærlighet.⁴⁸

Den katolske katekisme uttrykker det slik: «Enheten mellom Kristus og Kirken, mellom hodet og lemmene på legemet, innebærer også en forskjell dem imellom i et personforhold. Dette aspektet uttrykkes ofte ved hjelp av bildet brud og brudgom. Herren selv omtalte seg som «brudgommen» (Mark 2,19) Apostelen fremstiller Kirken og hver enkelt troende, lem på

⁴⁵ Narcisse, «What Makes a Christology Catholic?» s. 593-594

⁴⁶ Narcisse, «What Makes a Theology Catholic?» s.594 ff

⁴⁷ Neumann, «Images of Jesus Christ in Catholic Spirituality» ch.5

⁴⁸ ibid

kirkens legeme, som en brud «trolovet» med Herren Kristus for å være én ånd med Ham. Hun er det rene lammets plettfridde brud som Kristus elsket, som han gav seg hen for, for å hellige den, som han bandt seg til med en evig pakt, og som han uten opphør tar seg av som sitt legeme.»⁴⁹

Kristus som kirkens brudgom kommer frem hos profetene og Johannes Døperen. Jesus selv brukte også tittelen brudgommen om seg selv (Mark 2,19) Som det står i den katolske katekisme: «Se, dette er den hele Kristus, hodet og legemet, et hele som består av mange. Om det nå er hodet som taler, eller om det er lemmene, så er det Kristus som taler. [...]»⁵⁰

2.2.4.3 Den lidende og korsfestede Frelser

Dette bilde ble særlig fremtredende fra middelalderen av, da den ytre sosiale enhetlige verden og verdensbildet begynte å slå sprekker. I tillegg var det mye lidelse, sykdom, angst. Fremdeles både Gud og menneske, men tyngden lå på Jesus som en frelser som kunne identifisere seg med menneskelig lidelse og smerte, og fremdeles frelse oss. Bildet viser en Jesus som er tydelig skadet, blødende en som lider deres fysiske smerte, kjenner dere angst. Fokuset er på lidelseshistorien, bønnfallelse, meditasjon over Kristi sår, hans død, korsveien, vredens dag osv. Og skiller seg derfor en del fra *Church of England*, som spesielt vektlegger inkarnasjonen og også hans gjerninger og tjeneste, og kanskje ikke lidelseshistorien i fullt så stor grad.

2.2.4.4 Den guddommelige frelser

Er ett bilde som favoriserer Kristi guddommelige natur. Bildet fokuserer på Frelseren som til enhver tid har alt under kontroll, en som kjenner andres tanker og som fullfører sin frelseshandling med besluttosomhet. Dette bildet la ikke vekt på hans menneskelige sjelsliv, hans kall og tjeneste, osv. Hovedelementene i dette bildet dreide seg om etableringen av den katolske kirke, Jesus Kristus som utpekte ledere, som gav doktriner å leve etter og innstiftet sakramentene til hjelp for den åndelige styrken.⁵¹

Anglikansk tradisjon vil selvfølgelig også fokusere på Kristi guddommelige natur, men ikke helt i den forstand at hovedformålet med dette bildet av Kristus som den guddommelige

⁴⁹ *Den katolske kirkes katekisme* «Kirken - Kristi legeme» s.209-210.

⁵⁰ *Ibid* s.210

⁵¹ Neumann, «Images of Christ in Catholic Spirituality»: kap.5

freiser er knyttet til innstiftelsen av kirken.

2.2.5 Kirken – Kristi kropp – Kristus

Selv om kirken som Kristi kropp ikke er forbeholdt katolsk tradisjon og teologi, er likevel Kirken som Kristus og Kristi brudgom et bilde som forekommer oftere, eller er mer fremhevet i katolisismen. Det er kanskje et tema som i størst grad faller inn under ekklesiologien, men jeg mener likevel det har en sammenheng med hvordan man forstår Kristi person.

«Den romersk-katolske kirke gir krav på å være det synlige gudsriket på jorden; Kristi mystiske legeme. Den er innstiftet av Kristus selv, og altså av guddommelig opprinnelse»⁵², skriver Molland i sin bok om konfesjonskunnskap.

«Kirken er ikke bare samlet rundt ham; den er forenet i Ham, i hans legeme.»⁵³ Dette kommuniseres særlig etter at Kristi synlige nærvær ikke fant sted lenger, da han meddelte sin Ånd til sine brødre, samlet fra alle folkeslag, «gjorde han dem på underfullt vis til sitt legeme» Den katolske kirkes katekisme vil på ett vis se på dette samfunnet som enda inderligere. Jesus omtale dette fellesskapet mellom seg selv og sine etterfølgere som et desto nærrere fellesskap, eksempelvis: «Bli i meg, som jeg er i dere(...) jeg er vintreet, dere er grenene» (Joh 15,4-5) Han sikter til et mysteriøst og virkelig samfunn mellom sitt legeme og vårt, jf. «Den som spiser mitt legeme og drikker mitt blod, han blir i meg og jeg i ham. (Joh 6,56).»⁵⁴

«Innenfor dette legemet når Kristi liv frem til de troende som gjennom sakramentene forenes med Kristus, den korsfestede og oppstandne, på en hemmelighetsfull og reell måte»⁵⁵, særlig gjennom dåpen og eukaristien. «Legemets enhet opphever ikke forskjellene imellom, oppbyggelsen av Kristi legeme forutsetter et mangfold av lemmer og av oppgaver». Enheten som finnes i legemet overvinner det som skiller mennesker fra hverandre – en er ett i Jesus Kristus, den forårsaker og nærer kjærligheten de troende imellom.»⁵⁶

Kirken er ikke bare Kristi legeme, Kristus er også hodet for legemet – kirken. Han har

⁵² Molland, *Konfesjonskunnskap* s. 62

⁵³ *Den katolske kirkes katekisme* «Kirken – Kristi legeme» s.208

⁵⁴ *Den katolske kirkes katekisme* «Kirken – Kristi legeme» s.208

⁵⁵ *Den katolske kirkes katekisme* «Kirken – Kristi legeme» s.208-210

⁵⁶ *ibid*

forrang i alle ting etter hans opphøyelse til Faderens herlighet, spesielt over Kirken som han styrer alt igjennom: «han forener oss med sin påske, ved at vi blir opptatt i hans livs mysterier (...) vi tar del i Hans lidelser som et lem overfor sitt hode, vi lider sammen med ham for at vi også kan bli herliggjort med ham,»⁵⁷ og han gir oss vekst. «Kristus og kirken utgjør den hele Kristus».⁵⁸

Disse bildene eller aspektene ved Kristus er altså ikke helt fjerne fra anglikansk kristologi, men som bilder brukt i en personlig sammenheng og i spiritualitet er det mer typisk katolsk, særlig synet på de troendes kontemplasjon og spiritualitet som bærere av tradisjonen hvor disse bildene spiller en stor rolle.

2.2.6 Kristi livs mysterier

Et annet aspekt som katolisismen særlig fokuserer på når det kommer til Kristi gjerning og liv er mysteriene. Katekismen sier litt om hva som er de felles elementene i alle mysteriene i Jesu liv: «Hele Kristi liv er mysterium. Det synlige jordeliv ledet hen mot det usynlige mysterium at han er Guds Sønn, kommet for å frelse verden. Alt i Jesu liv, fra det han ble svøpt med etter fødselen, til eddiken da han led, og svetteduken som lå igjen etter oppstandelsen er tegn på Hans mysterium. «Hele Jesu liv er en åpenbaring av Faderen. Siden vår Herre ble menneske for å gjøre Faderens vilje, viser selv de minste trekk ved Hans mysterier «Guds kjærlighet for oss». (1 Joh 4,9)»⁵⁹

De ser på hele Kristi liv som et *gjenløsnings*mysterium, hvor gjenløsningen skjenkes oss fremfor alt ved korsets blod, samtidig som mysteriet er virksomt i hele Jesu liv, fra inkarnasjonen da han ble fattig for å gjøre oss rike, «i hans skjulte liv da han gjorde opp for vår ulydighet ved selv å være lydige; ved sine ord som renser den som hører Ham; ved sine helbredelser og djevleutdrivelser, for ved dem «...tok han våre plager, Han bar våre sykdommer» (Matt 8,17)⁶⁰

I tillegg ser de på det som et *gjenopprettelses*mysterium. Det Jesus gjorde, sa og led skulle bidra til å sette det falne mennesket inn tilbake til dets første kall. «Han gjenopprettet i seg selv hele menneskehetens lange historie og sammenfattet frelsen for oss, slik at det vi hadde

⁵⁷ ibid

⁵⁸ ibid

⁵⁹ Ibid s. 142-144

⁶⁰ ibid

mistet i Adam, Guds bilde og likhet, det fikk vi tilbake i Kristus Jesus»⁶¹

Igjen er det her narrative i Jesu liv som får særlig oppmerksomhet, og ikke nødvendigvis de abstrakte temaene synd, nåde, rettferdiggjørelse osv. Slik som det ofte har vært i protestantisk sammenheng. Det er hendelsene og dramaet Jesu liv som er i søkelyset i den katolske kristologien. Begrepet mysterier er ikke fullt så forekommende i anglikansk kristologi; i de tilfellene det forekommer er det mer brukt i omtalelse av sakramentene.

⁶¹ Ibid

3. Analyse

3.1 Narnia-bøkene - Anglikanske perspektiver

3.1.1 Munus triplex, handler altså om at Kristus som menneskenes gjeløser anerkjennes som konge, prest og profet.

3.1.1.1 Det kongelige embete

I *Løven, Heksen og klesskapet* er Narnia tatt over av den hvite heksen, Jadis. Jadis har nå underlagt landet evig vinter.⁶² Som en av hovedantagonistene og motstanderne i krønikene er hennes prosjekt og største ønske å beholde Narnia i sin makt,⁶³ og sørge for at løven Aslan utslettes. Hun er selve manifestasjonen av det onde. Likevel er det egentlig Aslan som er den egentlige og rettmessige kongen over Narnia, i tillegg til å være Narnias skaper. Som Herr Bever, en av hjelperne, forteller dem: ... «Han er kongen, han er skogens herre. [...] Han vil helt sikkert ordne opp med den hvite dronningen»⁶⁴ I begynnelsen vises hans kongelige status også ved at Narnias innbyggere har tillit til ham og adlyder ham i det de får livspusten fra ham.⁶⁵

Løven Aslan er ikke overraskende den karakteren eller skikkelsen som bærer med seg de tydeligste kristologiske karaktertrekkene. Aslan er kanskje det man kan kalle et av subjektene i fortellingen. Hans rolle som konge bærer preg av å være overordnet, muligens av en mer åndelig art. Ganske umiddelbart etter skapelsen av Narnia og Jadis' inntreden i landet kroner han et ektepar fra «vår» verden og virkelighet til dronning og konge i Narnia. Ennå har ikke Heksen Hvit fått utfolde seg. Disse menneskenes oppgave kan sammenlignes mer med forvalteransvaret Adam og Eva får i skapelsesberetningen. Senere i *Løven, heksen og klesskapet* er det de fire Pevensie-barna som blir tilsatte til å være konger og dronninger i Narnia.⁶⁶ Han har dessuten flere land å ta seg av, han kommer og går derfor som han vil, som Herr Bever forteller.

At det er en løve som er den bærende Kristusallusjonen er ikke tilfeldig, men spiller på referanser til Jesus som konge. Som så mange forfattere av dyrefortellinger før ham tenkte Lewis på løven som kongen blant rovdyr. Men løven har i lang tid også vært et symbol på Messias. Til løven av Juda er det knyttet både Messiasforventninger i GT, og håp:

⁶² Hooper, *C.S. Lewis – A Companion and Guide* s.410-411

⁶³ Lewis, *Løven, heksen og klesskapet* overs. Haugen s.20

⁶⁴ *ibid* s.68

⁶⁵ Lewis, *Drømmen om Narnia* Overs. Haugen s.114

⁶⁶ Lewis, *Løven, heksen og klesskapet* overs. Haugen 152-153

Juda er en løveunge!
Fra byttet reiser du deg opp, min sønn.
Han legger seg til ro og strekker seg som en løve,
som en løvinne – hvem vekker ham?

Septer skal ikke vike fra Juda
eller herskerstav fra hans føtter
til han som eier den, kommer,
han som folkene skal lyde. (1 Mos 49, 9-10)

I Johannes' åpenbaring er det en parallell til Isais rotskudd, eller Davids rotskudd. Under hans styre skal det herske rettferdighet, nåde og fred. Løven Aslan er i mine øyne et kraftig bilde på Kristus som konge, den forventede og apokalyptiske Messias.

Han fremstilles som den majestetiske Messias, som tar oppgjør med det onde, med fienden som har kontrollert verden. Han fremstår som en som har større makt enn det onde. Det kommer spesielt frem når Edmund spør om isdronningen vil gjøre Aslan om til sten når hun ser ham. Han kjenner ikke til Aslans karakter eller person, og vet ikke at det meste heksen kan gjøre, er å stå på benene og se ham inn i ansiktet. Aslan: «han kommer og går som han vil[.]Dere må huske på at han er vill. Han er ikke som en *tam løve*»⁶⁷, forteller Herr Bever. Det er ikke bare håpsaspektet ved Messias, og forventningene om at han setter fri menneskene, men også det jeg vil kalle det guddommelige og hellige aspektet. Aslans karakter fremstår som en som vekker ærefrykt, og en viss engstelse, i alle fall hos Edmund. «Det onde dør for det godes seier, der Aslan går opp våre veier»⁶⁸ lyder en slags gammel profeti i det vi entrer Narnia i *Løven, heksen og klesskapet*. Aslan representerer det samme håp som Davids rotskudd gjorde for både jøder og hedninger.

At han har større makt enn det onde vises egentlig helt fra Narnias begynnelse, i *Drømmen om Narnia*, i det Jadis kaster en jernstang mot ham som treffer ham midt i pannen. Dette går upåaktet hen, han ser ikke ut til å legge merke til at han ble truffet. Ennå kan ikke heksen hvit skade ham.⁶⁹

3.1.1.2 Det prestelige embete

Som nevnt ser anglikansk tradisjon på Jesu død på korset som det perfekte offer. Det er tydelig at

⁶⁷ Lewis, *Løven, heksen og klesskapet*. Overs. Haugen s.154

⁶⁸ Lewis, *Løven, heksen og klesskapet*. Overs. Haugen s.69

⁶⁹ Lewis, *Drømmen om Narnia* Overs. Haugen s.105

det er synden som krever offer som gjenspeiles i Heksens henrettelse av Aslan. Det er selve forræderiet til Edmund som representerer synden, som gjør at noen må ofres eller drepes. Begrunnelsen for at det kreves et offer er ikke annet enn at det er en del av Narnia-universets «lov», det er den dype trolldommen som har fastsatt det. Denne dype trolldommen kunne ikke brytes eller oppheves, også Aslan må forholde seg til den. «Loven påbys fordi den er rett, ikke fordi den har sitt utgangspunkt i Gud. Derfor må selv Gud forholde seg til loven»⁷⁰ Samtidig er det tydelig at det finnes en enda eldre eller dypere trolldom enn den Jadis kjenner til: «[...]Hun ville ha visst at bordet skulle sprekke og døden selv begynne å virke baklengs når et frivillig offer som ikke hadde begått et forræderi, ble drept i stedet for en forræder»⁷¹ Aslan tilbyr sitt liv istedenfor Edmunds liv, og dermed godtgjør (*satisfies*) trolldommen som Keiseren-Bortenfor-Havet hadde kastet over Narnia fra begynnelsen av da landet vokste frem.

Stenbordet som knekker den påfølgende morgenen når Aslan er drept av heksen er ikke bare et symbol knyttet til offertanken, men kan ses som en parallell til korset som et symbol på seieren over synd, død og djevel. Denne døden Aslan gjennomgår kan også ses i sammenheng med Kristi prestelige embete. Vår fordel fra Kristi presteskap måtte iverksettes gjennom hans død. I Narnia får det den konsekvensen eller fordelene av at de gamle profetiene eller trolldommen oppfylles, blir gjenopprettet, slik at ondskaper kan overvinnes ved at de fire tronene blir fylt. Det er kanskje ikke direkte snakk om at det finnes en harm Gud bak Narnia – i så fall måtte det vært Keiseren-bortenfor-havet. Men en kan omtale det som en stedfortredende død, i alle fall for Edmund, som oppfyller lovene som er lagt før verdens grunnvoller ble til (1 Pet 1,29) den dype trolldommen i Narnia.

Samtidig, det er ikke hentydninger til at Aslans død tilfredsstiller Keiseren-bortenfor-havet sin vilje, hellighet eller krav om rettferdighet. Aslan blir et offer for heksen, ikke skaperen. Det er altså den/det onde som mottar offeret og godtgjøres. Det er heller ikke en død Aslan var pålagt eller underlagt. Dermed er det ikke spesielt kalvinistisk tankegang det er en indeks på her, men hans død gjenspeiler en tankegang som var mer vanlig i oldkirken, f.eks. hos Origenes m.fl. Dette er en forsoningslære som ser på Jesu offer som løsepenge, oftest som løsepenge til Satan eller døden selv:

Essentially, this theory claimed that Adam and Eve sold humanity over to the Devil at the time of the Fall; hence, justice required that God pay the Devil a ransom to free us from the Devil's clutches. God, however, tricked the Devil into accepting Christ's death as a ransom, for the Devil did not realize that Christ could not be held in the bonds of death. Once the

⁷⁰ Hauge, «Korset, ringen og klesskapet» s. 49

⁷¹ Lewis, *Løven, heksen og klesskapet* Overs. Haugen s.137

Devil accepted Christ's death as a ransom, this theory concluded, justice was satisfied and God was able to free us from Satan's grip⁷²

Det er ingen parallell til en benådning av mennesket fra Guds side, det er heksen som mottar «offeret» Aslan. Det er ikke snakk om at Keiseren-bortenfor-havet er harm eller fiendtlig innstilt til Edmund eller menneskene i Narnia på grunn av det Edmund gjør. I hvert fall ikke eksplisitt. Keiseren har heller ingen fremtredende rolle i sjujettet eller temaet/motivet og har ingen funksjon som dommer. Den er det så fall Aslan som har, noe jeg kommer tilbake til. Det er tydelig at det er to utganger av Narnia; hva som skjer med dem som ikke trer inn i «det virkelige Narnia», vites ikke. Men det er tydelig at det finnes noen kriterier for dette, selv om en konkret domshandling der Aslan utsier dommen ikke finner sted, i mine øyne.

Aslan fremstår ikke bare som en løve. Ved slutten av *Reisen til det ytterste hav* viser han seg som et Lam. Lucy og Edmund kjenner ikke igjen lammet til å begynne med, før de spiser frokost med lammet og han blir gradvis «forvandlet» til løven Aslan igjen.⁷³ Teologen Austin Farrer sier bl.a. om Aslan at: «The seer of Revelation is shown Christ as a Lamb, not a lion. But it is to be observed that at his first appearance the Lamb-Christ is introduced as a paradoxical substitute for a Lion-Christ. (se Åp 5,5)⁷⁴Lammet i Åpenbaringen sies å være verdig til å bli slaktet, «verdige til å få all makt og rikdom, visdom og styrke, ære, pris og takk» (Åp 5,12).

Lammet er som kjent ikke bare en figur i Johannes' Åpenbaring, men også Guds lam som bærer verdens synder, slik Johannes Døperen titulerte Kristus. Lammet er sterkt knyttet til offerttanken og bærer med seg bildet på Herrens lidende tjener: «Dere vet at det ikke var med forgjengelige ting som sølv eller gull dere ble kjøpt fri fra det tomme livet dere overtok fra fedrene, det var med Kristi dyrebare blod, blodet av et lam uten feil og lyte.» (1 Pet 1, 18-19). Nå er det ikke spesifikt et «tomt liv» Aslans død kjøper fri for, men forræderiet til Edmund. Andre vil igjen påpeke at mens Jesu død er universell, altså for hele verden (2 Kor 5,19), så er Aslans død gjeldende tilsynelatende for Edmund alene. I etterkant av å ha forhandlet med heksen hvit sier han: «Jeg har avgjort saken. Hun har frafalt kravet på blodet til broren deres.»⁷⁵ Dette samsvarer godt med bildet av Kristus som prest som byr på seg selv som offer for all synd, og lik ypperstepresten går inn i det aller helligste. Stenbordet som jeg nevnte, er i mine øyne også en klar parallell til offeralteret som bildet av Jesus som prest er knyttet til, og ikke bare kommer med et ytre offer, men seg selv. Aslan selv blir ofret på

⁷² Collins, «Understanding Atonement: A new and Orthodox Theory»

⁷³ Lewis, *Reisen til det ytterste hav* Overs. Haugen s.189-190

⁷⁴ Hooper, *C.S. Lewis – A Companion and Guide* s.432

⁷⁵ Lewis, *Løven, heksen og klesskapet* Overs. Haugen s. 122

selve stebordet.

Samtidig vil noen hevde det indikerer at Aslan dør primært for Edmunds skyld, ikke for «alle» i Narnia. Men en kan selvfølgelig ikke lese alt som identiske paralleller heller. Igjen er det viktig å huske på forfatterintensjonen. Lewis skrev litt om karakteren Aslan og hva han mente med allegori i et brev til en skolejente:

[...]Men det er ikke, som noen tror, en allegori. Med det mener jeg at jeg ikke sier; «La oss representere Kristus i Aslan», men «Gitt at det fantes en verden som Narnia, og gitt at den trengte forløsning slik som vår verden, la oss forestille oss hva slags inkarnasjon, lidelse og oppstandelse Kristus ville hatt der. Skjønner?»⁷⁶

Samtidig er det en liten notis i *Den siste striden* som gjør at Aslans død eller blod ikke nødvendigvis bare må tolkes som utspilt for Edmund alene, der Aslan omtales som den gode løven som ved sitt blod hadde reddet hele Narnia.⁷⁷

Det er heller ikke bare Edmund Aslan redder eller «frelser» i fortellingen. Eustace, fetteren til Pevensie-barna vi møter i *Reisen til det ytterste hav*, hadde endt opp i Narnia noe ufrivillig, og forvandles til en drage idet han prøver å få tak i en skatt som er forbannet. Selv om han forsøker er han ikke selv i stand til å få av seg drage-hammen. Men da han møter Aslan som tar ham med til en brønn og ber ham ta av seg (dragehammen) kan han klø drageskjellene av seg. Siste rest må Aslan ta for ham før han kan stige ned i brønnen. Hele prosessen opplever Eustace som svært smertefull. Etter badet i brønnen er han som ny, med en helt forvandlet personlighet, ikke ulikt dåp og omvendelse.⁷⁸

3.1.1.3 Det profetiske embete

I *Løven, Heksen og klesskapet* hadde Heksen hvit kommet seg tilbake til Narnias land igjen. Mens alle de fire Pevensie-barna er der, er det en av dem, Edmund, som sniker seg unna. Hun vil hindre at de får møte Aslan. I mellomtiden allierer de andre barna seg med de narnianerne som er lojale mot Aslan for å beseire den hvite heksens armé. Når heksen ser hvordan de bekjemper hennes armé, forbereder hun seg på å drepe Edmund, for at ikke profetien om de fire tronene skal oppfylles. Her bryter Aslan inn og ber heksen fortelle om den dype trolldommen når de står ved stebordet.

⁷⁶ BBC Religions, «C.S. Lewis»

⁷⁷ Lewis, *Den siste striden* Overs. Haugen s. 39

⁷⁸ Lewis, *Reisen til det ytterste hav*. Overs. Haugen. Kap.6-7

Her fremkommer det av det man kan kalle profeti at hver forråder tilhører henne og hun har dermed rett til å drepe.⁷⁹

Som nevnt er Kristustittelen forbundet med at Jesu liv, død og oppstandelsen er oppfyllelsen av visse spesifikke profetier. Det er ikke mye som kan knytte Aslan opp til det profetiske embete utenom «gullalderens profeti». Ifølge profetien ville Aslans tilbakekomst i til Narnia markere vårens komme, og vinteralderens død som ville føre til at de tidligere undertrykte narnianernes sjeler/ånd ville gjenopplives. Den onde tiden skulle altså ende med kroningen av de nye kongene og dronningene.⁸⁰ Den gamle profetien bestod i at den hvite heksen vil styrtes når fire sønner av Adam og døtre av Eva sitter på de fire tronene i Cair Paravel, slottet i Narnia.⁸¹ Det profetiske embete reflekteres mer i at han fungerer som oppfyllelsen av profetiene mer enn en som profeterer selv. Aslans virke stadfester det tidligere profetier har forutsagt. Som det står i *Westminster Shorter Catechism*: Kristus utøver profetfunksjonen ved å åpenbare for oss Guds vilje for vår frelse gjennom hans Ord og Ånd.⁸² Nå er det kanskje mer Aslan som har et ønske om frelse for beboerne i Narnia, enn representasjonen for Gud i Narnia, selve keiseren-bortenfor-havet, men siden han regnes som skaperen av Narnia, så kan det indirekte være en del av hans vilje. En analogi til Ånden derimot er vanskelig å spore. Det lille som kan være en hentydning til dette er når Aslan puster liv i sine krigere etter sin «oppstandelse», slik at de sammen kan sette ut i krig mot den hvite heksen, som i en slags åndelig krigføring.⁸³

Igjen, det eneste tegnet på at det er en Gud, i retning av Gud Fader er «keiseren-bortenfor-havet», men det er ikke noe som tyder på at det er snakk om hans «vilje» eksplisitt som skal åpenbares for narnianerne. Derfor er det frelse derimot, i form av et liv etter døden hvor alt er godt, er et mer nærliggende tema, der mange av narnianerne får bli med Aslan inn staldøren til «det virkelige Narnia» i siste boken. Det Narnia som ikke hadde noen slutt, slik det tidligere Narnia Pevensie-barna inntil nå hadde opplevd. Aslan snakker også med en myndighet få eller ingen andre hadde i Narnia, slik Kristus hadde en profetisk myndighet.

3.1.2 Det inkarnasjonelle perspektivet

Tidligere skrev jeg at anglikansk tradisjon og spiritualitet har et særlig fokus på inkarnasjonen, og dermed julehendelsen, mens katolsk tradisjon og spiritualitet vektlegger Jesu lidelseshistorie i større

⁷⁹ Hooper, *C.S. Lewis A Companion and Guide* s.411

⁸⁰ Wikinarnia, «Golden Age Prophecy»

⁸¹ Hooper, *C.S. Lewis – A Companion and Guide* s.411

⁸² Westminster Shorter Catechism Project, «Westminster Shorter Catechism question 24»

⁸³ Got questions? «What are the Christian themes in *The Lion, the Witch, and the Wardrobe?*»

grad.

Denne vektleggelsen av inkarnasjonen er særlig tydelig i *Hesten og hans gutt* der hesten Bri egentlig blir skyldig i å spre en form for gnostisk heresi; doketismen: Bri trodde ikke at Aslans natur som løve var ekte: «Det er sikkert slik,» fortsatte Bri, «når de snakker om ham som en løve, mener de bare at han er sterk som en løve eller (for fiendene våre naturligvis) vill som en løve. [...]det ville virke helt sprøtt å anta at han er en virkelig løve. Det ville faktisk være temmelig respektløst. Hvis han var en løve, ville han ha vært et dyr akkurat som vi andre. Så Sannelig! Hvis han var en løve ville han ha fire poter og en hale og værhår!»⁸⁴

Nå er for så vidt doketisme og gnostisisme regnet som heresi også i den katolske kirke, og den vil også anerkjenne læren om de to naturer, likevel er det den inkarnasjonelle fokuset som den anglikanske kirken har som jeg mener kommer til uttrykk her. Lewis viser gjennom Aslans reaksjon på hesten Bris kommentar at doketisme ikke er forenlig med Aslans natur. Det er ikke slik at Aslan ikke egentlig er en løve, at han bare er et skinn. Aslan står foran Bri og oppfordrer ham til å trekke nærmere ham for å faktisk se, røre og lukte at han har poter, hale, værhår etc. Denne episoden kan selvfølgelig også trekke forbindelser til hendelsen der Herren viser seg for den tvilende Thomas og ber ham stikke fingeren i siden, se sårene i håndflatene. (Joh 20, 27). Selv om Thomas og Bri har et ulikt utgangspunkt, så er poenget til Lewis at Bri er lik en som tror at Jesus kun er åndelig, men som får dette tilbakevist av Aslan. Han er en ekte løve. Det er det Lewis mente da han sa «La oss anta at det fantes et land som Narnia og at Guds Sønn, slik han ble et menneske i vår verden, ble en Løve der, og så forestille oss hva som ville ha skjedd»⁸⁵

Lewis' fremstilling av Kristus i Aslan inneholder dermed en mye tydeligere hentydning til inkarnasjonen enn det Tolkien gjør i *Ringenes Herre*, hvor jeg vil påstå at det ikke er et tema å få frem inkarnasjonshendelsen eksplisitt, slik som det blir tatt opp her i *Hesten og hans gutt*. Han viser også at løven Aslan har følelser på lik linje med et menneske, han føler seg trist og alene før han skal «henrettes» av Heksen Hvit.

I *Den siste striden* er det en falsk Aslan som har entret Narnia. Apen ved navn Listig tar på seg en løves skinn og bedrar Calormene, innbyggerne til å tilbe den falske guden Tash som blir i stand til å overta landet. Tirian, den siste kongen i Narnia, er takk til fange av Calormene. Han ser på at de enkle Narnianerne samles rundt en stall. I lyset av bålet der inne tar Listig eselet Virre og fremstiller

⁸⁴ Lewis, *Hesten og hans gutt* Overs. Haugen s.180

⁸⁵ Hooper, *C.S. Lewis – A Companion and Guide* s.432-433

ham som Aslan. Når Eustace og Jill blir sendt til Narnia av kongens appell stjeler de Virre fra stallen.

En stor del av hendelsesforløpet i *Den siste striden* foregår rundt denne stallen. Kong Tirian leder de trofaste Narnianerne i den siste striden rundt stallen. De som ikke er drept blir tvunget gjennom stalldøren, hvor Tash slår ned på Calormene før den virkelige Aslan dukker opp og viser ham bort. Tirian er deretter hilset av alle kongene og dronningene av Narnia, også av Eustace og Jill som hadde blitt drept. Det er inne i stallen det virkelige Narnia er.

Igjen, stallen som sted og symbol har en klar forbindelse til Jesu fødsel og dermed inkarnasjonen, stedet der Ordet ble kjød (nå kan det selvfølgelig linkes til unnfangelsen også, men det er i Jesu fødsel han kommer frem for verden og gjeterne og de vise menn kan tilbe ham.) Selv om ikke alle Narnia-bøkene er sentrert rundt stallen, så er det likevel et såpass sentralt fokuspunkt i den siste boken, det er der den siste dommen blir holdt. Stallen er stedet for begynnelsen av Jesu liv, den inkarnerte Guds Sønn. På samme måte som inkarnasjonen er starten på noe større, og rommer mer enn et menneske, så påpekes det at selv om de er inne i stallen så befinner de seg i et stort og åpent rom, og Digory sier: «innsiden er større enn utsiden», og Lucy fortsetter: «I vår verden var det også en stall som hadde noe inne i seg som var større enn hele vår verden»⁸⁶

I et kalvinsk perspektiv er inkarnasjonen av Kristus ikke en avvisning av hans kongelige embete, men en gjenhevdelse av sitt kongedømme overfor det ulydige skaperverket.⁸⁷ Slik jeg ser det, peker stallens betydning i *Den siste striden* på dette. Det er her Aslan til slutt viser sin kongsmakt, i siste instans som dommer, der det er en klar parallell til domsscenen i Matt 25, 31-46, hvor sauene og gjetene blir skilt. Slik inkarnasjonen gir menneskene mulighet til en gjenopprettet relasjon til Gud og frelse – med påfølgende evig liv, er er stalldøren i Narnia et symbol på dette – en mulighet til å gå gjennom og møte «det virkelige Narnia».

3.1.3 Mellommannen

Når det gjelder Kristus som mellommann eller megler er det ikke så lett å finne allusjoner til dette i Narnia-bøkene. En grunn til dette er at Treenigheten Fader, Sønn og den Hellige Ånd (som tidligere nevnt) ikke er ordentlig representert, hvis man følger Hoopers argument, der det kan ha å gjøre med at Lewis opplevde det som utenfor sin evne å skulle alludere til Faderen og Ånden. Samtidig er det

⁸⁶ Lewis, *Den siste striden* Overs. Haugen s.144-145

⁸⁷ Thompson, «Calvin's Christology»

flere henvisninger til at Aslan er «kongen av skogen, og sønn av den store hersker over havet»⁸⁸ og den lærde mannen som forteller at: «alle fortellingene sier at han er sønnen av den store hersker-over-havet, og over havet vil han komme»⁸⁹ Der Keiseren-over-havet bærer en slags funksjon som Gud Fader, som tidligere nevnt, men denne karakteren, hvis man kan kalle ham det, kommer svært i bakgrunnen og har ingen fremtredende rolle i selve narrativet. På den måten er Narnia-bøkene ganske så «alanosentriske», på samme måte som Calvins teologi kan sies å være svært kristosentrisk. Det at det er vanskelig å finne spor av en åpenbar trinitetslære i Narnia gjør egentlig at det er tvetydig å omtale Aslan som en karakter med «to naturer». Det er tydelig vekt på at Aslan er en «virkelig løve» og ikke bare av åndelig art. Men hva med hans gudommelige natur? Det man kommer nærmest at Aslan skulle være «Gud» eller en ekvivalent til Gud i Narnia er i så fall at han er skaperen av Narnia, og konge i tillegg til å fungere som dommeren ved de to utgangene.

Som tidligere nevnt er Keiseren-over-havet omtalt i *Drømmen om Narnia*, som han som står bak den dype trolldommen. Hooper tolker denne trolldommen som en ekvivalent til Guds frelsesplan – den eneste virkelige visdom – som ikke er tilgjengelig for rasjonell tankespekulasjon. Et mulig avsnitt Lewis hadde i tankene er 1 Kor 2,4-6:

Jeg forkynte ikke mitt budskap med overtalende visdomsord, men med Ånd og kraft som bevis. For deres tro skulle ikke bygge på menneskelig visdom, men på Guds kraft. Likevel forkynner vi en visdom for dem som er modne. Men det er ikke en visdom som tilhører denne verden og denne verdens herskere, de som går til grunne.⁹⁰

Bortenfor-havet hvor keiseren bor synes å være det samme som det som ellers er kalt Aslans land. I den syvende og siste boken *Den siste striden* er det de som seirer og passerer gjennom staldøren havner i «det virkelige Narnia», hvor Lucy kan se øyene, en etter en, helt til verdens ende, og bortenfor der igjen, det store fjellet som de hadde kalt Aslans land. Men hun så også at det var en del av en fjellkjede som gikk rundt hele verden.⁹¹

Straks etter ser de England også, og et hus de trodde var bombet. Dette forklarer faunen Tumnus med at det de ser på er et England som ligger inne i England, «det virkelige England akkurat som dette er det virkelige Narnia. Og i det indre England blir ingen gode ting ødelagt. [...] det landet og dette landet- alle de virkelige landene er bare utstikkere fra Aslans mektige fjell...»⁹²

⁸⁸ Lewis, *Løven, heksen og klesskapet* Overs. Haugen s. 69

⁸⁹ Lewis, *Prins Caspian* Overs. Haugen, s.88

⁹⁰ Hooper, *C.S. Lewis – A Companion and Guide* s.438-439

⁹¹ Lewis, *Den siste striden* Overs. Haugen s.182-183

⁹² Ibid s.183-184

For meg kan også dette virke som en hentydning til Kristi kongelige posisjon eller stilling, der Kristi åndelige virksomhet eller kongemakt vektlegges. «Hans rike er ikke av denne verden», bl.a. For å styrke vårt håp om himmelen, eller Guds rike etter døden. I Narnia er det «indre England» som blir det viktige, hvor ingen gode ting blir ødelagt, i likhet med «den åndelige himmelen», og den «evige kirke», og det «åndelige riket».

Videre, for å komme til det opprinnelige og ekte Narnia, må de gå langs kanten, oppover og innover. I det de møter Aslan der sier han: «Dere så ikke så lykkelige ut som jeg hadde håpet». Lucy sa: «Vi er så redde for å bli sendt bort, Aslan. Og du har så ofte sendt oss tilbake til vår egen verden.» «Nær ingen frykt for det» sa Aslan. Har dere ikke skjønt det?»⁹³

Da hadde de allerede sett foreldrene (som var døde) vinke til dem, og det viser seg at alle Pevensie-barna har vært involvert i en jernbaneulykke uten å overleve. Aslan sier da: «Skoleferien er over, ferien har begynt. Drømmen er slutt, dette er morgengryet», en tydelig allusjon til det evige paradiset og til det åndelige Guds rike, som Calvin sier at den Åndelige Messias og konge hersker over. Dette lyder som den fullstendige realiseringen av det liv som nå er beskyttet av Kristi Hånd, som også skal bedre et bedre liv: «...For dem var det bare begynnelsen på den virkelige fortellingen. Livene deres i denne verden og alle opplevelsene i Narnia hadde bare vært permen og tittelsiden: nå begynte kapittel én i den største fortellingen som ingen på jorden har lest; den fortsetter i all evighet: og hvert kapittel er bedre enn det forrige»⁹⁴

Aslan ligner kirkens evige leder, slik han har ledet Pevensie-barna frem til dette «virkelige» Narnia. Den eneste som ikke kom med til Aslans land og rike etter togulykken var Susan. (Kong Tirian fikk vite at hun ikke lenger var en venn av Narnia⁹⁵). Dermed er det et selvstendig valg fra hennes side ikke å returnere tilbake. Til tross for dette, og at Edmund var farlig nær å «gi seg hen» til Heksen Hvit, så har Aslan gjennom hele krøniken sørget for at de ikke har gått «fortapt».

⁹³ Ibid s. 184-186

⁹⁴ ibid

⁹⁵ Ibid s.138

3.2 RINGENES HERRE

Katolske perspektiver

3.2.1 Kristus/kristologiske bilder i katolsk spiritualitet

3.2.1.1. Den guddommelige frelser:

Den som kanskje først og fremst kroppsliggjør dette aspektet er Gandalf. Tolkien selv beskriver ham som vis, sterk, mektig, snarrådig, og i noen tilfeller også forutseende⁹⁶.

Han var en del av gruppen som kalles *istari*, fem trollmenn, eller maiar-ånder i menneskelig form. Disse fem skulle begrense sin makt på det fysiske plan, for å gjøre det de egentlig var sendt for: Oppøve, råde, instruere, gi mot til dem som var truet av Sauron til å opparbeide egen motstand, ikke bare gjøre jobben for dem. Dette samsvarer med klassisk katolsk teologi, der mennesket er medvirkende i nåden. Fordi Gandalf hadde en større indre kraft enn f.eks. Hobbitene og menneskene i Midgard, var det i hans posisjon et offer å skulle gå til grunne på broen i Morias miner. Men også fordi det var en ydmykelse, da han på det tidspunktet var den eneste personen som vellykket kunne rette motstanden mot Sauron. Dermed ville hans oppdrag være bortkastet med hans bortgang.

Han fungerer også som en av hjelperne til subjektet i bøkene, Frodo, og satte til side personlig håp eller suksess, i hvert fall for en tid. Konflikten i narrativet; katastrofen for Midgard som Sauron, Ringen og det onde utgjorde, hadde utviklet seg til å bli såpass alvorlig at Saurons motstandere trengte forsterkninger. Gandalf ofret seg selv, døde, og vendte tilbake, denne gangen i en «forbedret» utgave. At han kjempet med Balrogen i avgrunnen kan også regnes som en analogi til dødsriket. Den nye Gandalf var i besittelse av større og mektigere trolldomskraft og myndighet. I personlighet forblir han den samme, men hans visdom og styrke er økt.⁹⁷

Dette dreide seg om en ekte død og en ekte forvandling, hvis ikke hadde det vært å regne som juks, dersom døden ikke skulle utgjøre noen forskjell for Midgard eller Gandalf selv, som Tolkien poengterer i et brev.⁹⁸ Samtidig er det vanskelig å omtale Kristus som «forbedret» i etterkant av oppstandelsen. Forandret, ja, men jeg tror ikke det ville ligget i hans guddommelige natur å skulle være forbedret etter døden på noen måte. Han er ikke helt til å kjenne igjen, han går inn gjennom vegger, nesten som en ånd, men han har også naglemerkene fremdeles. Kristus, som både Gud og

⁹⁶ Morris, «J.R.R. Tolkien, the Influence of Christianity, and Symbolism in *The Lord of the Rings*»

⁹⁷ Carpenter, *The Letters of J.R.R. Tolkien* s.202-

⁹⁸ Ibid s.216

menneske, kan ikke forbedres i henhold til sin guddommelige natur. At han vokste i visdom osv. Menneske og i oppveksten er en annen ting.

Bildet av den guddommelige frelser maler Kristus som en frelser som kom med en spesifikk plan om å sette opp en kirke. Etter brorskapet drar fra Kløvendal for å destruere Ringen leder Gandalf gruppen med klar retning og beslutning. Et par ganger må følget justere kursen på grunn av uforutsette hindringer, som da de tenkte ta veien over Caradras istedenfor gjennom Moria, men de vender seg alltid til Gandalf for å velge hvilken vei de skal ta. Selv om de ikke alltid kan forstå eller kjenne Gandalfs plan stoler de på hans lederskap. Likeledes så det ikke ut til at disiplene forstod Kristi ultimate plan, men de fulgte hans rettledninger og instruksjoner.⁹⁹

Etter slaget i Helmsdjupet hvor folket beseiret Sarumanns hær, tar Gandalf med en liten gruppe av deres ledere for å konfrontere Sarumann, en av hovemotstanderne i sjujettet, ved Jarnagard. Sarumann forsøker der å forhekse følget til å unnskyldes hans handlinger. Gandalf gir da ham en siste sjanse til å vende bort fra sine onde handlinger og gi opp sin makt frivillig, men han nekter. Med sin nye makt som Gandalf den hvite kaster han Sarumann ut av trollmannsordenen og bryter staven hans og dermed ribber ham for all makt.¹⁰⁰

Hans største oppgave, i tillegg til å vekke motstandskreftene mot Sauron, er å lede brorskapet til Mordor for å ødelegge den ene Ringen. Han kunne ikke forlate Midgard før hans oppdrag og gjerning var utført, ringen var ødelagt og Sauron overvunnet. Som Gandalf forteller etter sin død og tilbakekomst: «Naken ble jeg sendt tilbake – for en kort stund, inntil min oppgave er endt»¹⁰¹

Den nye Gandalf besitter en sterkere form for myndighet til å takle både Theoden og Sarumann på en måte han ikke kunne ha gjort som Gandalf den grå. Han krever oppmerksomhet når han taler, og tar, eller får den. Det katolske perspektivet kommer kanskje særlig frem her ved at det Theoden frigjøres fra, ikke ser ut til å være en fullstendig fall. Hans tilstand er ikke ulik menneskets fordervede tilstand i katolsk perspektiv, han bærer mere preg av å ha en svekket natur som sådan. Han er fysisk svak og ser ut til å være eldre enn han er i tillegg til å bære på en uvilje mot Gandalf. Etter min mening ser det ikke ut til at han var helt og holdent «fallen», men svak og vond i viljen på grunn av Ormtunges og Sarumanns påvirkning. Dette er Sarumann som gjennom Ormtunge har så å si tatt kontrollen over Theoden, fysisk og psykisk. Theodens dømmekraft er svekket, han har mistet

⁹⁹Morris, «J.R.R. Tolkien, the Influence of Christianity, and Symbolism in *The Lord of the Rings*»

¹⁰⁰ ibid

¹⁰¹ Tolkien, *To tårn Overs*. Høverstad s.114

sin høvelighet og autoritet. Tilstanden er ikke helt ulik en form for besettelse, der Sarumann styrer sinnet hans. Gandalf setter ham fri ved at bruke sin trollmannsmakt og råd for å få ham ut av skyggen. Det er altså ikke en forløsning som skjer ved en stedfortredende handling, slik den thomistiske tradisjon legger særlig vekt på, men kanskje mer gjennom en slags seier over det onde, lik *Christus Victor*. Samtidig kan man betrakte det Gandalf gjør med Theoden som en ren analogi til undrene og helbredelsene Jesus utførte, men dette henger jo sammen med hans frelsesplan og gjerning. Hvis man går tettere på den katolske tradisjon er det Jesus som eksorsist som gjenspeiles. Han viser seg som en mann av undere, lik Jesus som binder de onde åndsmaktene, lik Jesus som bekjemper syndens åk.¹⁰²

Hans gjenspeiling av Kristus som den guddommelige frelser henger også sammen med Kristus som kirkens hode. Han overlater herredømmet i Midgard til de resterende medlemmene, og særlig hobbitene i følget etter at Sauron er beseiret, ikke ulikt hvordan Kristus overlater ansvaret/omsorgen for verden til disiplene med misjonsbefalingen. (Ikke uten å sende dem Talsmannen, selvfølgelig). På lignende måte sier Gandalf til dem at: [...] «dere må dere ordne sakene selv; det er det dere er blitt opplært til. Har dere ikke forstått det ennå? Min tid er forbi: det er ikke lenger min oppgave å sette tingene på plass, og ikke å hjelpe folk å gjøre det heller. [...]Jeg er aldeles ikke engstelig for dere»¹⁰³ Han gjør det dermed klart for alle i følget at hans tid i Midgard er over, og andre er ment å ta over oppgavene og ansvaret slik kirken Jesus innstiftet er ment å føre hans lære videre. Han har vært med dem lenge nok til at de kjenner Gandalf og vet hva de skal gjøre lik Jesus har gitt dem doktriner å følge, slik bildet av den guddommelige frelser fremstiller det.

3.2.1.2 Guds inkarnerte ord

På en side kan man betrakte Gandalf som kroppsliggjøringen av det guddommelige aspektet ved Kristus. Han ble sendt fra en annen virkelighet, fikk en fysisk kropp og gitt i oppgave å utkjempe det onde. Han er altså preeksistent i en annen form. Han er en trollmann tilhørende *Istari*, en gruppe på fem trollmenn, og dermed ikke noe menneske. I Tolkiens beskrivelser av trollmannens opphav fremkommer han som en inkarnert engel – *αγγελος* - en som tilhører «de som vet»; en utsending fra Herrene i Vest som følge av krisen. Med begrepet inkarnert mener Tolkien at de hadde fysiske kroppar som kunne oppleve smerte, utmattelse, frykt osv. Så på den ene side bærer han med seg det inkarnerte aspektet i kristologien, der den menneskelige side blir vektlagt med det den fører med seg av fysiske og psykiske påkjennelser.

¹⁰² Ibid s.128

¹⁰³ Tolkien, *Atter en konge* Overs. Høverstad 99: s.245

På den annen side er det også noe som bryter sterkt med katolsk kristologi ettersom han blir omtalt som en engel. Kristus er ingen inkarnert engel, hverken i anglikansk eller katolsk teologi, det blir å nedgradere hans guddommelige opphav. Det virker ikke å foreligge noen spesiell trinitarisk relasjon til Ilúvatar heller, og Ilúvatar har i likhet med Keiseren-bortenfor-havet i Narnia ikke noen spesielt fremtredende rolle i *Ringenes Herre*, om ikke mindre.

Gandalf representerer kosmoskreftene i motsetning til kaos slik, Logos, det inkarnerte Ord, gjør. Etter rådsmøtet hos Elrond sier han til Frodo: «Noen nevnte noe om at det var påkrevd med litt sunt vett i følget ditt. Det hadde han rett i. Jeg tror jeg blir med dere»¹⁰⁴ Han bærer med seg visdom og rådgivning dit han kommer, enten det er i brorskapet eller hos konger og riksførere.

I Moria ofret Gandalf seg selv, døde, ble «forvandlet» til det bedre, og vendte tilbake. I personlighet forblir han den samme, men hans visdom og styrke er økt.¹⁰⁵

Gandalf really 'died', and was changed: for that seems to me the only real cheating, to represent anything that can be called 'death' as making no difference... He was sent by a mere prudent plan of the angelic Valar or govenors; but Authority had taken up this plan and enlarged it, at the moment of its failure. 'Naked I was sent back- for a brief time, until my task is done'. Sent back by whom, and whence? Not by the 'gods' whose business is only with this embodied world and its time; for he passed 'out of thought and time'¹⁰⁶

Skriver Tolkien i et av brevene sine. Dette er en offerhandling akseptert av de høyere maktene bak Midgard, av det himmelske riket, og den nye Gandalf kan si: «ingen av dere har våpen som kunne skade meg»¹⁰⁷ Man kan se en likhet mellom at Jesus også ble noe forandret etter sin død og oppstandelse; han ble ikke gjenkjent med det første. Det er vanskelig å si om denne forandringen var av en indre kvalitativ art. At Gandalf blir forbedret ved at han blir sterkere og mektigere, avviker fra tradisjonell katolsk kristologi. Forandret, ja, men det er ikke bibelsk grunnlag for å si at han ble forbedret på noen måte, som tidligere nevnt.

Det var ikke Valaene som sendte Gandalf tilbake, det var «Makten», han som oppnevnte «Reglene», med andre ord, Ilúvatar. 108 Ilúvatar er ikke mye omtalt i *Ringenes Herre*, men er en karakter i *Silmarillion* og omtales i *The Book of Lost Tales*:

¹⁰⁴ Tolkien, *Ringens brorskap* Overs. Høverstad 99: s.264

¹⁰⁵ Carpenter, *The Letters of J.R.R. Tolkien* s.202-

¹⁰⁶ Ibid, s.216

¹⁰⁷ Tolkien, *To tårn* Overs. Høverstad s.106

¹⁰⁸ Tracy, «Did Gandalf Really die after Defeating the Balrog?»

Ilúvatar was the first beginning, and beyond that no wisdom of the Valar or of Eldar or of Men can go.' 'Who was Ilúvatar?' asked Eriol. 'Was he of the Gods?' 'Nay,' said Rúmil, 'that he was not, for he made them. Ilúvatar is the Lord for Always who dwells beyond the world; who made it and is not of it nor in it, but loves it.'¹⁰⁹

En slags transcendent klassisk skikkelse bakenfor det hele; altets opphav. Valaene var ikke i posisjon til å oppreise ham, men dette gjorde Ilúvatar. Det kan også nevnes at Tolkien skrev i et brev at det var Ilúvatar som gjorde at Gollum snublet og falt ned i dommedagsjuv med Ringen. Ilúvatar opptrer mer som en sender av Gandalf enn, som tidligere nevnt, i en posisjon som Gud Fader. Ilúvatar er riktignok den som redder ham og reiser ham opp. Likevel er det lite annet som tyder på at dette er en trinitarisk (eller binitarisk, for den saks skyld) struktur som ligger til grunn.

3.2.1.3 Den lidende og korsfestede frelser

Igjen, nå er det ikke sånn at anglikansk tradisjon ikke har dette bildet av Kristus, men at jeg vil påstå den katolske tradisjon har et større fokus på selve *pasjonen*, og en kontemplering av den på en annen måte. Jeg er også av den oppfatning at dette bildet på Kristus er et av de særlig fremtredende kristologiske karaktertrekkene i Tolkiens trilogi.

Frodo, som jeg anser som subjektet i sjuettet, reflekterer den selvoppofrende Kristus. Han er den som tar på seg oppdraget å være Ringbæreren, han tar på seg Isildurs bane, ringen som Isildur lot seg lede av og ikke vil ødelegge i slaget på Numenorslettene, ved tidenes begynnelse. Ringen har fått konger og andre mektige til å falle tidligere. Kristus, tok på seg menneskelig skikkelse og dermed også våre lidelser, vårt strev. Dette bildet av Jesus fremstiller en frelser som kunne identifisere seg med menneskelig lidelse og smerte, og fremdeles frelse oss.

Denne identifiseringen kommer f.eks. frem idet Gandalf og Frodo finner ut hva slags ring de har å gjøre med etter at Bilbo har etterlatt seg den: «Jeg skulle ønske det ikke hadde behøvd å skje akkurat i min tid» sa Frodo. «Det gjør jeg med» sa Gandalf. «Og det gjør alle som lever lenge nok til å oppleve slike tider Men det er ikke opp til dem å bestemme. Alt vi kan bestemme er hva skal vi gjøre med tiden som er oss tildelt. Og allerede nå begynner tiden vår å se svart ut, Frodo»¹¹⁰

Under Elronds råd i Kløvendal, før han tar avgjørelsen skjer dette: «Han undret seg over sine egne

¹⁰⁹ Tolkien Gateway: «Iluvatar»

¹¹⁰ Tolkien, *Ringens brorskap* Overs. Høverstad s.57-58

ord, som om en annen vilje brukte hans egen lille stemme. «*Jeg skal ta ringen*»¹¹¹ I dette kan man også trekke paralleller også Jesu bønn i Getsemane: «Far, om du vil, så ta dette begeret fra meg! Men la ikke min vilje skje, men din!» (Luk 22,42). Han nøler med å ta på seg oppgaven; rett før han tar beslutningen ønsker han å kunne være i Kløvendal i Elronds hus med Bilbo, og slippe enhver form for eventyr. Både Frodos og Kristi betenksomhet kan anses som en understreking av deres menneskelige aspekt. I likhet med Kristus, som ble regnet som den utvalgte Messias, er det mye som tyder på at Frodo er utvalgt; Gandalf antyder at Frodo var ment å ende opp med Ringen.¹¹² Elrond at han var utvalgt, og hvis han ikke kan finne en vei, kan ingen.¹¹³ Dette gjenspeiler også at Kristus er den eneste som kan forsone menneske og Gud med hverandre. Han er den eneste som kan ta på seg synden vår.

Og Frodos prosjekt som blir hans vandring mot Mordor er ikke ulik «Guds lam som bærer verdens synder». Ringen er på mange måter et kraftig symbol på synden, fienden og ondskaperen i Midgard. Hele verdens eller Midgards skjebne hviler på ham og det han velger å gjøre med Ringen.¹¹⁴ Har gir flere ganger uttrykk for at for at det er en tung bær å bære, og den blir tyngre jo nærmere han kommer målet: «For hvert skritt nærmere Mordors porter syntes Frodo Ringen i kjedet om halsen hans ble tyngre[...]Men det som bekymret ham langt mer var Øyet[...] Det var dét, mer enn Ringens trykkende tyngde, som hadde fått ham til å kripe sammen og gå krumbøyd.»¹¹⁵ Å være Ringbæreren, å skulle destruere Ringen, en handling som vil føre til «frelse» for Midgard, påfører ham stor fysisk og psykisk lidelse. Blant annet er han stukket i brystet av en av nazgulene, han blir spiddet av et troll, reddet av brynjen han har på seg. Møtet med lederen av ringskrømtene etterlater et varig arr, både i hans minne og på kroppen. Det kan aldri helt leges.¹¹⁶ På samme måte som korsfestelsen etterlot seg permanente arr, som var synlige etter oppstandelsen. Dette understreker også det at han var et ekte menneske, at han led, og var den samme person etter oppstandelsen (om enn litt forandret). Det var snakk om en ekte død og oppstandelse for Kristus. Likevel er ikke karakteren Frodo helt i tråd med katolsk kristologi på dette området. Han hverken døde eller oppstod i det Ringen går ned i juvet i Mordor.

Flere av karakterene i brorskapet har prøvd å tilby seg å bære ringen for ham, men ikke bare ut av velvilje, også på grunn av dens tiltrekningskraft og dens onde kraft. Men bare Frodo kan bære

¹¹¹ Ibid s.262

¹¹² ibid s.62

¹¹³ Ibid s.262

¹¹⁴ Ibid s.341-342

¹¹⁵ Tolkien, *To tårn* Overs. Høverstad s.261

¹¹⁶ Tolkien, *Atter en konge* Overs. Høverstad s.273

denne byrden ¹¹⁷på lik linje med at det var Jesus Kristus selv som måtte dø på korset, og ikke kunne bli hindret i dette, selv ikke av Peter. Helt ved inngangen til juvet er Frodo på sitt svakeste, både fysisk, psykisk og åndelig, og han beskriver det som om han er alene i mørket og sier til Sam at: «Snart finnes det intet slør mellom meg og ildhjulet[...]¹¹⁸ Ikke ulikt det Jesus opplever i sine siste timer, og til slutt henger på korset, og utbryter: «Min Gud min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Matt 27,46). Det er den sterkeste formen for ensomhet Frodo opplever, eller «alenehet», som jeg vil kalle det - totalt forlatt. Likevel, det er ingen Gud Frodo påkaller eller klager til, det blir en klage delvis ut i luften og til Sam. Det er ingen gjenspeiling av at den lidelsen han går igjennom er en form for straff som godtgjør eller blidgjør Ilùvatar eller det man kan kalle en Gud i Midgards univers. Men samtidig kan man si at Frodo tok på seg en slags straff, som egentlig var ment menneskene. Det vil si, egentlig burde det vært et menneske i Midgard som tok på seg byrden å frakte Ringen til dommedagsjuv. I det minste er det den selvoppofrende og lidende tjener som gjenspeiles i Frodo.

Hvis vi trekker en parallell til Frodo er det særlig uventet er det at han som får oppdraget er en av de minste folkeslagene. Den Messias Jesus var stemte overens med jødernes forventning om hvordan han skulle være. Frodo inkorporerer den ydmykheten Kristus var i besittelse både som en håndverkers sønn, født i en stall, og som herrens lidende tjener. Som ved Jesus i tempelet som tolv-åring, er det mer ved Frodo enn det man skulle tro. Han viser en selsom evne til å stå imot ringens kraft, og til å vise mot. Samtidig er det tydelig at Tolkien ikke har en fullstendig overlappende parallell eller allegori til Kristus, i det at Frodo faktisk faller for fristelsen og bruker ringen flere ganger, og dermed eksponerer seg desto mer for Øyet, Sauron og de onde makter, og der han til slutt ved kanten av Dommedagsjuv velger å ta ringen på seg, bli usynlig og bevare Ringen for seg selv. Dette er ganske uforenlig med en kristologi som lærer at Kristus er uten synd. Det er ved Gollums kamp med den «usynlige» Frodo, at han biter fingeren til Frodo med Ringen på, og danser sin seiersdans over at han endelig har Ringen i sin besittelse, før han snubler ut i juvet, og Ringen med ham. Hvis vi lar den romantiske hermeneutikk komme til orde, så hevder Tolkien i et brev at Frodos fall ikke er et moralsk fall, men heller en form for fysisk og psykisk feilgrep: «His humility (with which he began) and his sufferings were justly rewarded by the highest honour; and his exercise of patience and mercy towards Gollum gained him Mercy: His failure was redressed».¹¹⁹

Frodos relasjon til Gollum er også problematisk i et kristologisk henseende. Når Frodo, Sam og

¹¹⁷ Tolkien, *Ringens brorskap* Overs. Høverstad s.378-381

¹¹⁸ Tolkien, *Atter en konge* Overs. Høverstad s.190

¹¹⁹ Carpenter, *The Letters of J.R.R. Tolkien*, no.246. s. 346

Gollum blir et følge og Gollum skal være deres guide til Mordor, er Sam, som en av subjektets hjelpere, meget skeptisk til å begynne med og stoler ikke på ham. Dette er noe Frodo klandrer Sam for. Men Sam har en god grunn til å være mistroisk. Problemet oppstår når de legger seg til å sove nær porten til Mordor, ved alle de utallige trappetrinnene. De har ikke mye lembasbrød igjen, og mens de sover kaster Gollum mesteparten av det utfor stupet, før han strør noen resterende smuler av det over Sams kappe. Dette fører til at Sam begynner å lure på hvor maten deres er når de våkner. Sam anklager Gollum for å ha tatt lembasbrødet, noe han benekter ettersom han misliker det sterkt. Sam tror uansett ikke på ham, men Frodo tar Gollum sin side, særlig når han ser smulene på Sams kappe. Dette fører til at Frodo tar avstand fra Sam og ønsker å gå veien ute ham. Hvis man ser en analogi til Judas i Gollum, er det også aspekter ved Frodo som bryter med tradisjonell katolsk kristologi. Frodo klarer ikke skjelne mellom hvem som er hans ekte hjelpere og ikke. Han hadde ikke noe forsyn og i denne sammenhengen støtter han fra seg feil person (selv om Gollum selvfølgelig spilte en stor rolle i hva som kom til å skje med Ringen). Kristus støttet aldri vekk noen av sine etterfølgere, til tross for at Peter skulle fornekte ham. Han ville at disiplene skulle være med ham i Gethsemane og holde ham med selskap i prøvelsens time, i så stor grad at han måtte flere ganger prøve å holde dem våkne. Det Frodo gjør ved å ta farvel med Sam, er det motsatte.

Bildet på den lidende og korsfestede frelser kommer også frem ved at han, lik Kristus i Gethsemane trekker seg tilbake fra gruppen i det de har dratt langs elven etter Lothlorien for å kontemplere over veien videre. Han er klar over at han ikke kan bruke lang tid, men han har problemer med å velge. Det er en tung bær. Samtidig følger Boromir etter ham, frister ham til å ta en lettere utvei for å forsinke reisen til Mordor ved å ta Ringen til Gondor hvor den kan bli «beskyttet». En stor fristelse i og med at han blir gitt muligheten til å rekke over hans byrde til andre, men han ser Ringens negative effekt på dem rundt ham og ser hva han må gjøre: Ta Ringen direkte til Mordor. Slik Kristus kom seg gjennom et prøvelsens øyeblikk i haven har Frodo også bestått denne testen og fått en ny integritet i forhold til hans oppdrag.¹²⁰ Men til tross for parallellen til Jesus i Gethsemane, så er ikke det Frodo foretar seg i Lothlorien noe som kan kalles en bønn om kraft og styrke. Denne kontemplasjonen er heller ikke rettet mot en Gud/Ilúvatar, han er ikke som Sønnen som ber Faderen om kraft og utholdenhet til å ta begeret. Frodo er alene med sitt oppdrag, ikke i den forstand at han ikke har hjelpere og personer som støtter ham på ferden, men som Elrond poengterer under rådsmøtet: «...så tror jeg at denne oppgaven er du utsett til, Frodo; og at om ikke du kan finne en vei, kan ingen».¹²¹ En annen ting som er verdt å merke seg, og som jeg tror har sammenheng med Tolkiens utspredelse av de kristologiske trekkene på flere karakterer, er at Frodo ikke har noen som

¹²⁰ Morris, «J.R.R. Tolkien, the Influence of Christianity, and Symbolism in *The Lord of the Rings*»

¹²¹ Tolkien, *Ringens brorskap* Overs. Høverstad 99: s.262

helst guddommelig eller himmelsk bakgrunn, slik som Gandalf kan sies å ha. Frodo er helt og fullt «kun» en hobbit som ikke på noen måte har en mer spesiell og unik relasjon til Ilúvatar enn resten av skapningene i Midgard.

3.2.1.4 Brudgommen

Ikke ulikt det bildet av Kristus som avbildes i Åpenbaringen, der Jerusalem er pyntet og gjort i stand som en brud for sin brudgom. Dette bildet blir særlig kroppsliggjort i karakteren Aragorn. Det virker kanskje enkelt å slutte fra at han får Arwen som sin brud til slutt, men det er mer ved denne fortellingen enn som så. Fra han ser Arwen for første gang elsket han henne og Gilraen sier til ham at det er et høyt mål han har satt seg. På samme måte som kirken representerer den plettfriske brud, kalles Arwen den fagre jomfru av Imladris og regnes blant de vakreste i Midgard. «... Mange års prøvelser ligger foran deg. Ikke skal du ta noen kvinne til ekte eller binde noen til deg i forlovelse før din tid er inne og du er funnet verdig til det». ¹²²

På mange måter gir han seg hen for både brorskapet som bl.a. symboliserer kirken eller Kristi brud. Han kjemper en lang kamp mot Sauron, både før han treffer Frodo, og etter han har blitt med i følget. Det står beskrevet at han ofte vandret alene og fulgte Gandalf på farlige veier, kjempet for Gondors herre, med Rohirrim hærskarere og «utforsket menneskenes hjerter, både de gode og de onde, og avdekket renker og planer blant Saurons tjenere.»¹²³

Ved å ta del i kampen mot Sauron og det onde gir han seg også hen for Arwen, han viser seg som den lidenskapelige brudgommen fra første stund han ser henne og setter seg som mål å få henne. Dette var også det skjebnen ville, ikke ulikt hvordan det er beskrevet i Åp 21, der bruden endelig blir forenet med sin brudgom etter mye smerte og lengsel.

Elrond forutsier at det skal komme år da håp blekner, «og hinsides dem står lite meg klart» Kan hende er det bestemt slik, at ved mitt tap skal menneskenes kongeætt gjenreises» [Arwen] skal ikke bli noen manns hustru om han ikke er konge av både Gondor og Anor.»¹²⁴ Ondskapen vokser seg større og større etter dette møtet, før Aragorn endelig tar henne til ekte som den rettmessige kongen i Gondor (og Anor) når Sauron er beseiret.

Selv om man kan trekke paralleller til Aragorn som brudgommen og Arwen som Kristi Brud, så er det mye som tyder på at ikke alt var en lykkelig slutt for dem, slik det beskrives i Åp 21. Arwen har

¹²² Tolkien, *Atter en konge* Overs. Høverstad s.309

¹²³ Ibid s.311

¹²⁴ ibid

med sitt valg blitt en dødelig, selv om hun fortsatt lever markant mye lenger enn Aragorn. ... «og likevel var det ikke hennes skjebne å dø før alt hun hadde vunnet, var tapt»¹²⁵ Det er altså en bitter-søt avslutning hvor Aragorn til slutt dør, som alle andre mennesker, og hun blir værende igjen, som den siste av sitt folkeslag, alene, til hun la seg til hvile.¹²⁶

Mens Kristi bruds relasjon til Kristus som brudgom er ment å vare evig, viser dette forholdet noe annet. Det er en overraskende hjerteknusende slutt på fortellingen om Aragorn og Arwen. Selv om det ikke totalt kan utelukkes at det finnes et annet liv etter døden for menneskene i Midgard, er det det ikke tegn på at de går inn i «det evige liv» sammen, eller drar over havet.

3.2.2 Soteriologi

Gandalf er i mine øyne også et bilde på *Christus Victor*. Han går fra å være Gandalf den grå til Gandalf den hvite etter sin død og «oppstandelse». Han bekjemper Balrogen i Morias miner, en av de mange manifestasjonene for det onde. Han er den hvite rytter som kommer til unnsetning i slaget i Hjelmsdjupet når dagen gryr: «den hvite rytter var over dem, og hans komme spredde redsel og slo fienden med vanvidd. Villmennene falt nesegrus for ham[...]Jamrende forsvant de inn under trærnes ventende skygge; og fra den skyggen vendte aldri en eneste tilbake.»¹²⁷

Også en av Frodos hjelpere, Aragorn, kan fungere som et symbol på *Christus Victor*, i hans standhaftige kamp mot fiendens makter og Sauron. Han møter Sauron ansikt til ansikt gjennom Palantíren, synestenen, gjennom hans manøver med de dødes hær avleder han Sauron/Øyet fra å fokusere på Frodos ferd innen Mordors grenser, på samme måte som ikke noe menneske kunne frelse seg selv eller forsone seg selv med Gud og overkomme synd, død og djevel. Han er et bilde på den kongelige Messias som utfrir folket og gir dem hvile, på den guddommelige Jesus som har makt over liv og død, synd og djevel. Det er kanskje først og fremst det sistnevnte som *Christus Victor*-teorien fokuserer på. Aulén hevder at *Christus Victor*-teorien ikke egentlig er en rasjonell systematisk teori, men mer en form for drama, en lidelseshistorie der Gud triumferer over Maktene og frigjør menneskeheten fra syndens slaveri.¹²⁸ På den måten henger det sammen med det Thomas Howard skrev om den katolske kristologiens vektleggelse av de narrative hendelsene i motsetning til de mer abstrakte temaene. Katolikker vil i større grad dvele ved hendelsene i Kristi liv: skapelse, bebudelse, fødsel, angsten i haven, lidelsen, oppstandelsen og himmelfarten.¹²⁹

¹²⁵ Ibid s.312

¹²⁶ Ibid s.313

¹²⁷ Tolkien, *To tårn* Overs. Høverstad s.158-159

¹²⁸ Theopedia: «Christus Victor»

¹²⁹ Kerry, *The Ring and the Cross* s.240

Store deler av *Christus victor*-tradisjonen hviler på at en løsepenge blir betalt til djevelen, men her er det mer oldkirkens syn på teorien a la Gregor av Nazians som kommer til uttrykk «... The truth rather is that the Father accepted it [the blood], not because He demanded or needed it, but because in the economy of redemption it was fitting that sanctification should be restored to human nature through the humanity which God had assumed. As for the Devil, he was vanquished by force». Hans syn på forsoning var mer i retning offer.¹³⁰ Det er lite i Ringenes Herre som tyder på at noen av karakterene eller i persongalleriet blir gitt som løsepenge til Sauron eller til det onde. En eventuell parallell til dette er Pippin og Munti som velger å beskytte Frodo ved å lokke til seg Uruk-Haiene som er på jakt etter Frodo, og sånn sett på en måte ofrer seg selv for ham når de blir tatt og fraktet vekk av dem. Men vel så viktig er det at de kommer seg unna og rømmer fra dem.

Dessuten vil noen hevde at satisfaksjonsteorien har et mye sterkere feste i katolsk kristologi, altså den godtgjørende funksjonen Jesu verk har. Jeg mener denne teorien ikke har fullt så sterkt fotfeste i trilogien, man finner lite spor av den. Kanskje kan man se én analogi i Gandalf som går i døden i Moria istedenfor de resterende i følget, for at de skal komme helskinnet ut av det. Det er noe som kommer dem til gode, men det er ingen tegn til at det dreier seg om en tilfredsstillende av Guds rettferdighet, som at Ilùvatar bar på en harme mot Midgard i så måte. En annen ting å merke seg er hans opptreden. Mens Frodo et par ganger faller for fristelsen å bruke Ringen, så er Aragorns måte å handle på det jeg vil kalle uklanderlig. Han viser seg som et godt og edelt menneske, som står på fast grunn. Han lar seg ikke overmanne hverken av Øyet, palantíren eller Sauron. Han er uredd, og erklærer seg som Isildurs arving overfor Sauron, som leder til at Sauron og hans hær går hastig til angrep på Gondor. Et klokt og strategisk trekk. Om hans uklanderlige væremåte er nok til å være en indeks på Kristus-likhet er også et godt spørsmål, men den kan kanskje reflektere *satisfactio*-tanken i det han utviser den lydighet menneskene ikke klarte utvise. Han gjenspeiler noe av det som sies om Kristus; «prøvet i alt, men uten synd». Likevel er det vanskelig å si noe om Aragorn var uten synd eller ikke, det vil muligens være å dra det litt for langt, og at det heller en allusjon til en tilsvarende nobel handling i Jesu historie, f.eks. Når Jesus blir fristet i ødemarken.

3.2.3 Kristi livs mysterier

Karakteren Aragorn, eller Vidvandre som han også kalles, er en av hjelperne i fortellingen.

Aragorn var en av ferdamennene, og stod i direkte linje til Isildur, som hadde kjempet mot Sauron i første tideverv, men hadde tatt ringen for seg selv. Han vokste opp i Elronds hus og hans

¹³⁰ Kelly, *Early Christian Doctrine*, 383-384

«egentlige» identitet blir holdt skjult inntil han nådde en viss alder.¹³¹ De oppgavene/oppdragene han tok på seg, blant annet i armeene til Tengel av Rohan og Gondors riksforsstander var med på å svekke Sauron og hans allierte og gjorde at Vesten kunne stå imot og overleve.

Gjennopprettelsesmysteriet er altså et av de mysteriene katolikkene vil fremheve. Dette mener jeg kommer til uttrykk ved at Aragorns karakter er svært lik det man kaller «den nye Adam». ««Han gjenopprettet i seg selv hele menneskehetens lange historie og sammenfattet frelsen for oss, slik at det vi hadde mistet i Adam, Guds bilde og likhet, det fikk vi tilbake i Kristus Jesus»¹³² som det står i katekismen. Dette mener jeg viser seg i hvordan Aragorn må gjennom «dødsskyggens dal» for å kunne møte fienden i tide. Det betyr likevel ikke at han dør, eller oppstår på noen måte. For å rekke å hindre at fienden overmanner menneskene i Minas Tirith og hæren der, må Aragorn gå gjennom fjellet, på de dødes stier. «Ingen levende har tatt den veien siden rohirrim kom her til lands, sa Aragorn, for den veien er stengt for dem. Men i denne mørke stund kan Isildurs arving ta den, så sant han våget.[...]Fra Norden kommet, av nøden drevet, skal han gå sin gang langs de dødes stier»¹³³ Han får Legolas og Gimli med seg, og de møter de døde gjengangerne, og knokler ligger rundt omkring. Aragorn er den eneste som kan oppheve forbannelsen, ved at de innfrir sin ed og får fred.

Han gjenoppretter det disse hadde mistet; de var dømt til å forbli i Midgard av Isildur etter de hadde sveket eden de avla om å hjelpe ham i krigen som burde vært den siste mot Sauron. Kanskje kan man se en parallell til limbo-tilstanden som var en vanlig oppfatning i katolsk spiritualitet, der sjeler i dødsriket oppholdt seg før Jesus utførte sin frelseshandling. På den annen side var dette først og fremst oppfattet som gode sjeler, og i *Ringenes Herre* var disse gjenferdene nettopp mennesker som ikke hadde gjort sin plikt og dermed mistet sin ære, derav svake og egenrådige. De hadde også tilbudt Sauron. Aragorn er den eneste som kan sette seg i respekt hos «gjengangerne» og få dem til å respondere, og til sist sette dem fri og innfri deres håp, og finne hvile. Dette er det bare Isildurs arving som kan gjøre. Han gjenopprettet på en måte det de hadde mistet ved sin ulydighet og menneskenes lange historie i seg, når han ber dem oppfylle sin ed, og dermed få tilbake verdigheten,¹³⁴ slik Kristus som den nye Adam. Dette skjer ved at følget av de døde følger de tre til Minas Tirith hvor Gondor er på vei til å bli beleiret. Denne hendelsen bærer i mine øyne preg av å være en parallell til Esekiel 37, hvor det fortelles om en dal som var full av knokler, og de var helt tørre. (Esek 37, 1-2) Når de blir levende ved profetordene, blir de til en hær, og uttrykker sin

¹³¹ Tolkien, *Atter en konge* overs. Høverstad s.306 ff

¹³² Den katolske katekisme: «Kristi livs mysterier»

¹³³ Tolkien, *Atter en konge* Overs. Torstein Bugge Høverstad s.42-43

¹³⁴ Lord of the Rings wikia: «Army of the Dead»

fortvilelse over at deres håp er knust. Profeten skal respondere med:

«Se, mitt folk, jeg åpner gravene deres og lar dere stige opp av grav. Så fører jeg dere til Israels land. Mitt folk, dere skal kjenne at jeg er Herren når jeg åpner gravene deres og lar dere stige opp av grav! Jeg gir dere min ånd så dere blir levende, og lar dere finne hvile i deres eget land.» (Esek 37, 12-14). For at de døde mennene skal få hvile og oppfylle sin ed må de følge Aragorn til Anduin, elven, og renske landet for Saurons tjenere «og hans vilje alene var det som tvang dem videre. Ingen andre dødelige menn kunne utholdt det...»¹³⁵ Menneskenes hjerter ledes lett av det onde, og Gondor hadde ikke hatt en konge på flere tusen år. Også dette gjenreiser Aragorn på samme måte som Jesu verk er et gjenoppbyggelsesmysterium, i tillegg til gjenløsningsmysteriet, der Aragorn gjør opp for disse menneskenes ulydighet, riktignok ikke med sitt eget liv/død og blod, men ved sin egen lydighet til sin skjebne og sitt kall. Aragorn er først og fremst et symbol på gjenoppbyggelsesmysteriet for menneskene i Midgard, eller «gjenferdene», som var mennesker en gang, og det virker ikke som akkurat det aspektet gjelder de andre folkeslagene i Midgard, selv om det i det lange løp får konsekvenser for dem også.

Mysteriet viser seg også i at hans sanne og opphøyde identitet er skjult fra begynnelsen av for de fleste. Det er ikke åpenbart for Midgards innbyggere hvem han er, noe som blant annet kommer frem i Bri, der de fire hobbitene treffer ham for første gang. Mange, ikke bare hobbitene, er skeptiske til ham, kanskje særlig på grunn av hans «røffe» utseende og at han er en av ferdamennene. Særlig Boromir, en av sønnene til riksforsender Denethor, er skeptisk til å anerkjenne Aragorn med det første. Det viser seg at Aragorn må jobbe for denne anerkjennelsen fra andre; det vil si, han er ydmyk og har ikke behov for å «bevise» sin kongelige herkomst, men likevel viser han i handling hvorfor han er berettiget tronen.

3.2.4 Kristi kropp - kirken

Brorskapet:

Hvordan kan brorskapet ha noe med kristologi å gjøre, kan man kanskje spørre seg. Likevel tror jeg det kan være aktuelt. For det første er alle de ni personene i følget bundet sammen av en felles skjebne, en skjebne de er utvalgt til – å følge Frodo frem til Mordor for å destruere Ringen. Det er heller ikke tilfeldig at de er ni, som et motsvar til de ni ringskrømtene eller nazgulene, som er Saurons svarte ryttere. Det er et valg foretatt i Kløvendal på rådsmøtet til Elrond, hvor representanter fra både dverger, alver og menn er kommet. Alle i følget gjør et valg om å bli med ut fra fri vilje, selv om de også er kalt/valgt med aktpågivenhet. Det er de frie folkeslagene i Midgard

¹³⁵ Tolkien, *Atter en konge* Overs. Høverstad s.50

følget består i, og disse er svært forskjellige, noen av dem bærer på sterke motsetninger seg imellom, som for eksempel alvene og dvergene ¹³⁶ Ved begynnelsen av rådsmøtet er det tydelig at det er spenning mellom dem, da gamle minner dukker opp hos dvergen Gloin, som ble holdt fanget hos alvene i dypet av alvekongens haller, og gammelt nag oppstår da han hører Gollum har blitt bedre behandlet i fangenskap. Gandalfs respons på dette er å la sorgene mellom alver og dverger ligge ved dette møtet. ¹³⁷

På samme måte som katolikkene omtaler kirken ved at kirkens eller legemets enhet overvinner skillene mellom mennesker og oppmuntrer til kjærlighet dem imellom, viser alle medlemmene i brorskapet en enorm omsorg for hverandre, de støtter hverandre og er villige til å ofre seg for hverandre og oppdraget Frodo har lagt ut på. Dette viser seg både i Gandalfs kamp i Moria, Aragorns standhaftighet i kampen, Munti og Pippin som avleder Uruk-haiene fra Frodo, Boromir som til slutt. Gimli og Legolas viser seg å bli svært gode venner til tross for gammelt nag og ulikheter, i det brorskapet blir spredd danner Gimli og Legolas en gruppe sammen med Aragorn som fortsetter på egen hånd.

Det er altså et mangfoldig følge, bestående av både av små og store (hobbiter og mennesker), og svært forskjellige karakterer og personlighetstyper. Dette er med på å gjenspeile det mangfoldet av «lemmer» kirken består av. Som tidligere nevnt og som det står i den katolske kirkes katekisme: «Legemets enhet opphever ikke forskjellene imellom, oppbyggelsen av Kristi legeme forutsetter et mangfold av lemmer og av oppgaver». Dette kommer også til uttrykk ved overrekkelsen av gavene fra Galadriel i Lothlorien, der de alle får utstyr eller hjelpemidler på veien som er tiltenkt hver og en av dem. Dette er gaver som kan hjelpe dem på ferden mot Mordor, men de skal først og fremst gaver gi dem håp. ¹³⁸ Kirken skal som tidligere nevnt være det synlige Guds rike på jord, Kristi mystiske legeme. Brorskapet er ment å skulle motstå Saurons makt, på samme måte som Guds rike og kirken skal kjempe mot åndene og maktene i himmelrommet.

Innenfor dette legemet når Kristi liv frem til de troende som gjennom sakramentene forenes med Kristus. Mange har påpekt lembasbrødet brorskapet mottar av Galadriel på ferden. Det er et ferdabrød som gir en ekstrem metthet og energi i en svært liten bit for dem som spiser det: «...Det er mer styrkende enn noen kost menn lager»[...]«spis litt om gangen og bare når dere må. For disse tingene får dere til å gjøre tjeneste når alt annet slår feil. [...]én av dem kan holde farende folk på

¹³⁶ Hauge, «Korset, Ringen og klesskapet» s.40

¹³⁷ Tolkien, *Ringens brorskap* Overs. Høverstad s.247

¹³⁸ Ibid s. 434-437

benas under en lang dags arbeid, om det så er en av de høye mennene fra Minas Tirith.»¹³⁹

I trilogien er det kun de som tilhører dette følget som spiser det, ingen utenfor, heller ikke når brorskapet bare består av to stykker, Frodo og Sam. Dette lembasbrødet gir dermed ganske klare paralleller til eukaristien og nattverdsbrødet, ifølge flere. En kan ikke motta kommunion i den romersk-katolske kirke dersom en ikke aksepterer eller slutter seg til denne kirkens lære om hva nattverden er, eller tar del i forberedelsene for denne.

Tolkien selv har nevnt det i et brev at en anmelder så denne sammenhengen, og avskrev heller ikke dette likhetstrekket. Han skriver at lembas bærer et religiøst preg over seg. Dessuten er det verdt å merke seg at nattverden i hans personlige gudstjenesteliv var av omfattende betydning, der han så på nattverden, eller kommunionen som den eneste medisinen for en tro som var sløvet ned. I tillegg ville det styrke «leksjonen om nattverdets kraft» dersom man gikk til kommunion ved forhold man ellers ikke kunne fordra.¹⁴⁰ Det er tydelig at lembasbrødet holder Sam og Frodo oppe, gir dem kraft og styrke når det ikke har noe annen mat igjen, selv om det er noe de fort blir lei av å spise.

Det er Gandalf blir satt til å lede dette følget. Han er også en ledende skikkelse under rådsmøtet i Kløvendal, selv om ikke han alene danner brorskapet, slik Kristus innstiftet kirken. Men han leder dem på vei mot Mordor, tar de overordnede beslutningene, han gir råd. De andre i følget viser ham en enorm tillit og henvender seg til ham når de står overfor vanskeligheter.

I motsetning til hvordan Arwen fremstilles i filmatiseringen har hun en ganske tilbaketrukket rolle i Ringenes Herre. Mesteparten av det vi vet om henne kan leses i tilleggsdelen, om Aragorn og Arwen. Hun er kanskje den som i høyest grad representerer kirken som Kristi brud, der Aragorn reflekterer bildet av brudgommen. Selv om brorskapet kan fungere som et bilde på kirken i sin helhet, blir Arwen kirken som Kristi brud. «Mørk er skyggen: og likevel er det fryd i mitt hjerte, for du, Estel, skal bli blant de store, hvis mot skal knuse dem»¹⁴¹

3.2.5. Skaperverkets fylde:

Ellers er det verdt å nevne at Tolkien har spredt Kristus-aspektene ut på flere karakterer og personer, noe som absolutt er interessant i seg selv. I motsetning til Lewis hvor alle kristologiske trekk samles

¹³⁹ Ibid s. 428

¹⁴⁰ Hauge, «Korset, ringen, klesskapet» s.40.

¹⁴¹ Tolkien, *Atter en konge* Overs. Høverstad. s.311

i én karakter: Aslan. Dermed er det kanskje ekstra vanskelig å finne paralleller til katolikkenes syn på Kristus som åpenbaringsfylde i og med at det de ikke er i én karakter at en finner alle aspektene. I *Dei Verbum* 4 omtales Kristus som den som perfektionerte åpenbaringen ved å oppfylle den gjennom hele hans gjerning knyttet til å manifestere seg selv og gjøre seg selv nærværende; gjennom sine ord og gjerninger, tegn og undre, men spesielt gjennom sin død og oppstandelse fra de døde og sendelsen av Sannhetens ånd. Han er fyllden først og fremst som fullbyrdelsen av Skriften og som fullbyrdelsen av åpenbaringen.¹⁴²

På en side kan man snakke om en form for profeti som blir oppfylt i Aragorn, og han er en av dem som har en sentral rolle i utfrielsen av Midgard, i likhet med Frodo og Gandalf. Men han hverken dør eller oppstår. Ewig liv er heller ikke noe som er tilgjengelig for «alle» etter oppgjøret med Ringen og Sauron. Det er fremdeles alvene som drar over havet for å leve videre, som også opprinnelig har ewig liv fra før av, med unntak av de skadde (Frodo, Bilbo, Gandalf), og som en slags oppreisning for hva de har gått igjennom, slik jeg forstår det. Jeg vil ikke påstå at man kan si om hverken Frodo, Gandalf eller Aragorn at «i Ham gjenkjenner vi Gud og i Ham får vi kjenne mennesket fullt ut». Særlig fordi det ikke er noe guddommelig tilknytning i noen av disse karakterene, forutenom Gandalf, men som, som sagt, er mer en inkarnert engel.

4. OPPSUMMERING, KONKLUSJON, AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

De største ulikhetene mellom forfatterens kristologiske fremstillinger er altså at de kristologiske aspektene er spredd ut på flere karakterer hos Tolkien, og at de samles i én karakter hos Lewis. I tillegg kan man påstå at løven Aslan viser mye mer allmakt enn de karakterene i *Ringenes Herre* som bærer med seg kristologiske karaktertrekk. Jeg vil også påstå at lidelsen (rettere sagt Kristi lidelser) kommer i større grad til uttrykk i *Ringenes Herre*, enn i Narnia-bøkene, mens altså inkarnasjonen og det som står i dens sammenheng er i større grad billedliggjort i Narnia.

De viktigste likhetene som kommer frem er fremstillingen av Kristus som frelser i de ulike karakterene, og at det både i *Krøniken om Narnia* og *Ringenes Herre* er snakk om flere som ofrer seg, eller blir et offer for et større gode, Aslan for Edmund (evt. resten av Narnias skapninger), Gandalf i Moria, for å redde resten av følget, og til en viss grad Frodo, som ofrer seg for Midgards skjebne ved å ta på seg å ta med Ringen til Mordor. I tillegg er Kristus som seirer over det onde også representert i begge bøkene. Aslan som beseierer og dreper Heksen Hvit, Gandalf som kjemper mot Balrogen, kommer til unnsetning i slaget i Helmsdjupet, Frodo som til slutt bidrar til

¹⁴² Narcisse, «What Makes a Christology Catholic?» s.584

ødeleggelsen av Ringen, osv.

Et annet likhetstrekk mellom dem er at hverken Tolkien eller Lewis kan sies å fremstille en trinitarisk kristologi i disse bøkene, i hvert fall ikke en som samsvarer med en ortodoks katolsk og anglikansk kristologi og teologi. Aslan står i en relasjon til Keiseren- bortenfor-havet, som er noe lik Kristi forhold til Faderen, men likevel ser denne relasjonen ut til å være av liten betydning for Narnia og Aslan. Omtalen av noe som er et symbol på Ånden, er Aslan som blåser liv i Narnias skapninger, men igjen ingen lik relasjon som mellom Kristus og Den hellige Ånd og Faderen. I *Ringenes Herre* er det heller ikke snakk om noen Ånd, og er det noe som kan være parallell til Faderen er det Ilúvatar, som har sendt Gandalf, men igjen en svært ulik relasjon, og Frodo som en analogi til Kristus kan ikke sies å ha noen relasjon til skikkelsen Ilúvatar.

For å prøve å besvare problemstillingen min etter denne analysen: Har de kristologiske trekkene en finner i i *Ringenes Herre* og *Narnia-bøkene* noen sammenheng med deres konfesjonelle tilhørighet? I visse tilfeller kan man antyde en sammenheng, andre ganger avviker det. Hvis jeg skal begynne med C.S. Lewis og *Narnia-bøkene*, så mener jeg at det inkarnasjonelle aspektet i kristologien, og som den anglikanske kirke har rykte på seg for å vektlegge, er noe som gjenspeiles tydeligere enn flere andre kristologiske hovedmomenter i anglikansk tradisjon. Det kommer som sagt frem i det hesten Bri diskuterer Aslans natur som løve, i stallen som det sentrale stedet i *Den siste striden* osv. Lidelsen slik katolsk kristologi vektlegger den i Jesu liv er etter min mening således lagt mindre vekt på i Lewis' narnianske univers. Samtidig, inkarnasjonen er jo tross alt noe av det viktigste i kristologien for alle konfesjoner. Men den kommer altså til uttrykk her på en tydeligere måte enn i *Ringenes Herre*.

Ellers mener jeg offertanken slik den er reflektert hos Calvin og i den anglikanske tradisjon også kommer godt frem i Lewis' bøker med tanke på det prestelige embete i *Munus triplex*, med den stedfortredende død, og i at han avbildes som et lam. Likevel er det ikke snakk om et offer for Gud, men til heksen. I særlig stor grad blir Jesu kongelige embete blir fokusert på. Hans profetiske embete kan ikke sies å ha fått så stor plass.

Samtidig er altså Jesu rolle som prest, profet og konge heller ikke helt utelatt i katolsk kristologi (jf. Den katolske kirkes katekisme), men mye mer utdypet i kalvinsk og anglikansk sammenheng. Selv om *munus triplex* er gjenspeilet i *Narnia-bøkene*, så er det fullt mulig å finne eksempler på det prestelige, kongelige og profetiske embete i flere karakterer i *Ringenes Herre*.

Som sagt er Kristus som «the mediator» lite reflektert i bøkene nettopp fordi relasjonen mellom Herskeren-over-havet og Aslan ikke synes å være spesielt viktig eller sentral. Det er heller ikke snakk om at Hersker-over-havet sitter med en harme over menneskenes eller Edmunds og andres «synd», i så fall er det Aslan som er berørt, men han virker ikke så mye om det, annet enn å overgi seg for hans skyld til heksen.

Med henblikk på *Ringenes Herre* mener jeg de sterkeste katolske kristologiske elementene som kommer til uttrykk er bildet på den lidende tjener, og den guddommelige frelser i tillegg til synet på Kristus som kirken, som også anglikansk tradisjon vil anerkjenne, men som jeg altså mener får større plass i katolsk sammenheng. Gandalf som kirkens hode og leder av brorskapet mener jeg understreker dette momentet. Det er altså særlig i den lidende tjener, den guddommelige frelser og Kristus som kirken som kommer til uttrykk i *Ringenes Herre*. Det inkarnerte Logos og brudgommen i noe mindre grad.

På den annen side, Kristus som skaperverkets fylde finner jeg altså minimalt med spor etter, og hvis jeg skal rette blikket mot Kristi livs mysterier så vil jeg hevde at gjenopprettelsesmysteriet får større plass enn gjenløsningsmysteriet, men at fokuset i trilogien ikke ligger på at de er *mysterier*, men at det er en form for gjenoppretting og gjenløsning som finner sted. Heller ikke *satisfactio*-tanken som er sentral i katolsk kristologi rundt får spesielt gjenklang i trilogien, da det ikke ser ut til å være noe(n) Gandalf, Aragorn eller Frodo godtgjør, i så fall er det muligens en knapp likhet mellom den lydigheten Aragorn utviser, eller hans noble oppførsel og den lydighet Kristus oppfylte.

Jeg vil altså konkludere med at begge verkene bærer med seg preg av kristologiske momenter, men at *Ringenes Herre* bærer et noe større preg av forfatterens konfesjonelle bakgrunn enn det Narnia-bøkene gjør. Én ting er at Tolkien selv poengterer at det er et katolsk verk, men jeg mener en kan selv finne spor av en katolsk kristologi i disse bøkene, selv om det kanskje er andre katolske særegenheter som er mer fremtredende enn akkurat de kristologiske trekkene. Kristologien som skimtes i Narnia-bøkene i sin helhet opplever jeg som mer generell enn veldig konfesjonell-spesifikk. Dette kan selvfølgelig også ha med å gjøre at selv om Lewis ytre sett ble anglikaner, har han et tverrkirkelig preg som kommer særlig til uttrykk i hans apologetiske kristne litteratur. I innledningen til *Mere Christianity* skriver han at han var anglikaner, men hadde mye katolsk i seg, særlig i sin forståelse av nattverden, skjærsilden og syn på Maria. Hvorfor var han ikke katolikk? Thomas Howard prøver å besvare dette. Han mener han ikke ønsket det og at Roma tok feil, mer konkret med tanke på spørsmålene rundt pavens autoritet og Maria-tilbedelsen som han så på som

noe mer enn bare ærefrykt.¹⁴³ De kristologiske trekkene vi finner hos Aslan er lite diskuterbare i andre konfesjoner, i så fall vil det være aspekter som altså avviker fra generell kristologi. Uansett vil jeg presisere at det er viktig å kunne kombinere tanken om at begge bokseriene har et kristent preg og også et konfesjonelt preg i større eller mindre grad, med at ingen av forfatterne ville at leserne skulle tolke dem eller noen av karakterene som rene allegorier til Kristus eller kristendommen. Bøkene er, som begge forfatterne påpekte, ment å være skjønnlitterære bøker.

¹⁴³ Hauge, «Korset, Ringen og klesskapet»

LITTERATURLISTE:

A Study of Denominations: «Anglicanism/Episcopalianism» sjekket 10.12.15

<http://www.astudyofdenominations.com/denominations/anglicanism/>

Alton, David: «The Fellowship of the Ring: J.R.R.Tolkien, Catholicism and the use of Allegory»

2003. <https://www.ewtn.com/library/HUMANITY/JRRTOLK.HTM> sist sjekket: 23.11.2015.

BBC Religions, «C.S.Lewis» 11.12.15

http://www.bbc.co.uk/religion/religions/christianity/people/cslewis_1.shtml

Carpenter, Humphrey: *The Letters of Tolkien* London:Allen & Unwin, 1981.

Christian Classics Ethereal Library, «Institutes of the Christian Religion» 23.11.15

<http://www.ccel.org/ccel/calvin/institutes.iv.xvi.html>

Collins, Robin: «Understanding Atonement: A new and Orthodox Theory»

<https://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwja7cu0rMzJAhXivHIKHYPeDP0QFggcMAA&url=http%3A%2F%2Fstatic1.1.sqspcdn.com%2Fstatic%2Ff%2F38692%2F208738%2F1263475937360%2FUnderstanding%2BAtonement%2B-%2BA%2BNew%2Band%2BOrthodox%2BTheory.pdf%3Ftoken%3D65NPVjq7bsxgcZmef0UBS5KTbX8%253D&usg=AFQjCNG4BhS5ULsQOUeZwEKZd1ho8YHt8w&sig2=av9z3aDJP41DVH893cHtGA&cad=rja>

Davies, Douglas J.: «Anglican Soteriology: Incarnation, Worship, and the Property of Mercy»,

BYU, Religious Studies Center. 25.11.15, <https://rsc.byu.edu/archived/salvation-christ-comparative-christian-views/3-anglican-soteriology-incarnation-worship-and>

Den katolske kirkes katekisme. Oversatt av: St.Olav forlag. Oslo : St. Olav forlag, 1994

Dolan, Pamela: «The Cross and Atonement in Anglican theology» Stl today,

02.04.10. http://www.stltoday.com/lifestyles/faith-and-values/civil-religion/pamela-dolan/the-cross-and-atonement-in-anglican-theology/article_941b81f7-f948-54d2-858a-5055ce35f217.html

Hauge, Ingar. «Korset, Ringen og klesskapet: En komparativ analyse av kristologiske og antikristologiske karaktertrekk i C.S. Lewis' Narnia og J.R.R. Tolkiens Arda, med særlig fokus på

forfatternes konfesjonelle ståsted." Masteroppgave. Fjellhaug Internasjonale Høyskole. 2012

Got Questions? «What are the Christian themes in *The Lion, the Witch, and the Wardrobe*?»

23.11.2015

http://webcache.googleusercontent.com/searchq=cache:5Q948BBQnTEJ:www.gotquestions.org/Narnia_Lion-Witch-Wardrobe.html+&cd=2&hl=en&ct=clnk&gl=no

Gripsrud, Jostein: *Mediekultur, mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999

Jeanrond, Werner G.: *Theological Hermeneutics: Development and Significance*. London: SCM Press, 1994

Kelly, J.N.D.: *Early Christian Doctrines* New York, NY: Harper one, 1978.

Kerry, Paul E.: *The Ring and the Cross: Christianity and «The Lord of the Rings»* Madison, NJ: Fairleigh Dickinson University Press, 2010.

Lewis, C.S.:

Drømmen om Narnia. Oversatt av Tormod Haugen. Oslo: Gyldendal Tiden, 1997

Løven, Heksen og klesskapet. Oversatt av Tormod Haugen. Oslo: Gyldendal Tiden, 1997

Prins Caspian. Oversatt av Tormod Haugen. Oslo: Gyldendal Tiden, 1990

Reisen til det ytterste hav. Oversatt av Tormod Haugen. Oslo: Gyldendal Tiden, 1990

Hesten og hans gutt. Oversatt av Tormod Haugen. Oslo: Gyldendal Tiden, 1997

Den siste striden. Oversatt av Tormod Haugen. Oslo: Gyldendal Tiden, 1997

Lord of the Rings wikia: «Army of the Dead» 25.11.2015

http://lotr.wikia.com/wiki/Army_of_the_Dead

Molland, Einar: *Konfesjonskunnskap: kristenhetens trosbekjennelser og kirkesamfunn*. Oslo: Land og kirke, 1961.

Morris, Michelle: «J.R.R. Tolkien, the Influence of Christianity, and Symbolism in *The Lord of the Rings*» Bacheloroppgave. Department of Religious Studies Rhodes College Memphis, Tennessee 2012

Narcisse, Gilbert O.P. «What Makes a Christology Catholic?» I *The Oxford Handbook of Christology* redigert av: Francesca Alan Murphy. s.582-596 Oxford: Oxford University Press, 2015.

Neumann, Mathias: *Christology: True God, True Man*. Chicago, IL: Loyola Press, 2002

Peters, Ted: *God - The World's Future*. Minneapolis: Fortress Press, 2003.

Stanford Encyclopædia of Philosophy «Hermeneutics» 09.11.05

<http://plato.stanford.edu/entries/hermeneutics/>

St. John in the Wilderness, «Christian Spirituality 2: Theological Foundations for Spirituality»
Sist sjekket: 25.11.2015 http://www.stjohnadulterd.org/spir_2.htm#Incarnation

Store norske leksikon: s.v. «Hermeneutikk» 12.05.15 <https://snl.no/hermeneutikk>

Theopedia: «Christus Victor» 10.12.15 <http://www.theopedia.com/christus-victor>

Thompson, Mark D: «Calvin's Christology» *Academia*. Sist lest: 23.11.2015
http://www.academia.edu/7250313/Calvins_Christology

Tolkien, J.R.R.:

Ringenes Herre – Ringens brorskap. Oversatt av Torstein Bugge Høverstad. Oslo: Tiden, 1999.

Ringenes Herre – To Tårn. Oversatt av Torstein Bugge Høverstad. Oslo: Tiden, 1994

Ringenes Herre – Atter en konge. Oversatt av Torstein Bugge Høverstad. Oslo: Tiden, 1999

Tolkien Gateway: «Iluvatar» 08.12.15 <http://tolkiengateway.net/wiki/I%C3%BAvatar>

Tracy, Erik. «Did Gandalf Really die after defeating the Balrog?» *The Grey Havens*. 25.11.2015
<http://tolkien.cro.net/else/gdfdie.html>

Westminster Shorter Catechism Project, «Westminster Shorter Catechism question 24» 23.11.15
http://www.shortercatechism.com/resources/wsc/wsc_024.html

Wetlesen, Jon, «Samtale med tekster i lys av Gadammers hermeneutikk.» *Norsk filosofisk tidsskrift*,

18, 219-244. 1983

Wikinarnia, «Golden Age Prophecy» 23.11.15 http://narnia.wikia.com/wiki/Golden_Age_Prophecy

Wildman, Wesley: «Friedrich Schleiermacher», *Hermeneutics and Phenomenology*. Sist sjekket
23.11.2015

http://people.bu.edu/wwildman/WeirdWildWeb/courses/wphil/lectures/wphil_theme19.htm#Friedrich%20Schleiermacher%20%281768-1834%29